

Нотатки про Шерлока Голмса
Артур Конан Дойл

Нові захопливі пригоди Шерлока Голмса і доктора Ватсона! Родинні легенди, жага багатства, таємниці, які треба обов'язково зберегти... Знаменитий сищик розкриває неймовірно заплутані справи і відважно вступає у двобій з найжахливішим злодієм свого часу.

Артур Конан Дойл

Нотатки про Шерлока Голмса

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2010

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2010

* * *

Людина на всі часи

Творець образу великого детектива Шерлока Голмса казав, що терпіти не може свого героя, називаючи оповідання про нього «читвом», і нарешті вирішив позбутися його. В оповіданні «Остання справа Голмса» він «покінчив» із детективом у сутичці з Моріарті. Але годі було й сподіватися – на письменникові окошився шквал обурливих читацьких листів, за Голмса заступилися навіть члени королівської родини, і славетного детектива довелося «воскресити».

Артур Конан Дойл написав понад сімдесят книжок. Це оповідання, повісті, романи – історичні, побутові, пригодницькі, фантастичні, дорожні нариси, праці з історії Першої світової війни, книгу спогадів і навіть вірші.

Молодому Конан Дойлу довелося взяти на себе піклування про сім'ю, і він обрав кар'єру лікаря. Ще на третьому курсі йому вдалося видати кілька оповідань. 1880 року він упродовж семи місяців перебував у арктичних водах на борту китобійного судна «Надія», а за два роки по тому вирушив на борту пароплава «Маямба» до берегів Західної Африки. 1891 року Дойл вирішив обрати літературу за свою основну професію.

Як хірург Конан Дойл брав участь у англо-бурській війні. За книжку «Війна в Південній Африці» його було вшановано дворянським званням і лицарським титулом. Нову славу письменникові принесла так звана «справа Едалджі». Молодого вихідця з Індії засудили за фальшивим звинуваченням. Конан Дойл розібрався в тонкощах справи й у серії газетних статей довів безневинність Едалджі.

Під час Першої світової війни загинули син, брат, два племінники, зять і брат дружини Конан Дойла. Від страшного потрясіння письменник так і не оговтався.

Єдиною книгою, написаною ним після війни, є автобіографія «Спогади і пригоди сера Артура Конан Дойла» (1924).

У чому ж таємниця нечуваної популярності Шерлока Голмса? Перш за все, в унікальному поєднанні благородства, некорисливості, гуманності та стремління до справедливості, внутрішньої свободи й дисципліни думок, величезних знань. Голмс являє собою живу, цілісну особистість із багатою уявою та глибокою проникливістю, він є знавцем людського серця. А поруч із ним незмінно перебуває лікар Ватсон – утілення здорового глузду й щирості, достоту так несхожий із відомим детективом, як крига не схожа з полум'ям.

У Конан Дойла нерідко запитували, хто ж він сам – Шерлок Голмс чи лікар Ватсон, на що письменник відповідав: «Якщо окремо – ні той, ані цей, але обидва разом».

Артур Конан Дойл вважав, що література має бути зрозумілою, захопливою та розумною. Навіть найвидатнішим авторам не завжди щастило виконати ці всі умови. У міру своїх сил Конан Дойл дотримувався всіх трьох вимог. Ось чому книжки цього блискучого майстра приголомшливого сюжету та інтриги й досі люблять і шанують на всіх континентах.

– Боюся, Ватсоне, мені доведеться від'їхати, – сказав якимось уранці Шерлок Голмс, коли ми сіли снідати.

– Від'їхати? І куди ж ви збираєтеся?

– До Дартмуру, у Кінгс-Пайленд.

Зізнаюся, мене це зовсім не здивувало. Досі я губився в здогадках, чому це мій друг не бере участі в розслідуванні сенсаційної справи, яка схвилювала всю Англію. Останнім часом він тільки тим і займався, що походжав сюди-туди нашою вітальнею, з похмурим виглядом дивлячись у підлогу й пихкаючи люлькою. На будь-які спроби втягти його в розмову Голмс просто не звертав уваги. Втім, хоч би яким замкнутим і мовчазним він був, я чудово розумів, про що мій друг так напружено розмірковує. В ті дні в усіх на вустах було загадкове зникнення коня, якого вважали фаворитом Кубка Вессексу, а також жорстоке вбивство його тренера. Тож коли Голмс оголосив про свій намір з'їздити туди, де розгорнулася ця драма, я, можна сказати, полегшено зітхнув.

– Знаєте, я б залюбки приєднався до вас, якщо, звісно, це не завадить вашим планам, – сказав я.

– Любий Ватсоне, це буде честю для мене. І я думаю, що ви не згайнуєте свій час марно, оскільки справа ця здається мені з певного погляду єдиною у своєму роді. Ми, либонь, устигаємо до вокзалу Паддингтон на потрібний нам потяг. Їдьмо ж, дорогою я докладніше розповім вам про справу. І захопіть ваш польовий бінокль.

Так і вийшло, що вже за годину по тому ми з Шерлоком Голмсом сиділи у вагоні потяга, який мчав нас до Ексетера. Мій друг заглибився у вивчення свіжих газет, і мені майже не було видно зосередженого обличчя Голмса з-під дашка його дорожнього картуза. Ми вже проминули Редінг, коли Шерлок Голмс нарешті відправив останню газету під сидіння.

– Гарно ідемо, – зазначив мій друг, позираючи на годинник. – Ви, напевно, вже наслухалися про вбивство Джона Стрейкера та про зникнення Срібного?

– Так, я читав про це в «Телеграфі» та «Хроніці».

– Це одна з тих справ, під час роботи над якими дедуктивний метод краще застосовувати до аналізу вже відомих фактів, аніж до пошуку нових. Трагедія, що сталася, є такою незвичною і заторкує інтереси такої кількості людей, що викликала цілу лавину підозр і припущень. Найважче тепер – вилучити факти з лушпиння висновків і здогадок. У вівторок увечері я отримав дві телеграми – від полковника Росса, власника коня, і від інспектора Грегорі, який веде цю справу. Обидва просять мене взяти участь у розслідуванні.

– У вівторок увечері! – вигукнув я. – Але сьогодні вже четвер. Чому ж ви не поїхали туди вчора?

– Тому що я припустився величезної помилки, любий Ватсоне... Боюся, що це трапляється значно частіше, ніж гадають ті, хто знає про мене з ваших оповідань. Я був упевнений, що найвідомішого в Англії огиря не можна так довго приховувати, а надто в сільській місцевості. Вчора весь день я чекав, що скакуна таки знайдуть і його крадієм виявиться вбивця Джона Стрейкера. Проте сьогодні вранці мені стало відомо, що, крім арешту молодого Фіцроя Симпсона, нічого не було зроблено, і я відчув, що прийшов час діяти. Втім, учорашній день не минув даремно. Принаймні, я зрозумів, які факти у цій справі є головними. Я перелічу їх вам, бо ніщо так не сприяє розумінню справи, як розповідь про неї іншій людині.

Я відкинувся на подушки і, попихкуючи сигарою, почав слухати Голмса, який у загальних рисах накидав схему подій, що призвели до нашої поїздки.

– Кінь на прізвисько Срібний – нащадок славнозвісного Сомомі й нічим не поступається своєму прославленому предку. Йому п'ять років, і він уже кілька разів приносив своєму власнику, полковникові Россу, головний приз на кінних перегонах. До того як трапилася катастрофа, його вважали за чільного претендента на Кубок Вессексу.

Срібний був визнаним фаворитом і ніколи не підводив своїх шанувальників, які ставили на нього величезні суми. Загалом знайшлося б чимало людей, котрі дорого дали б за те, щоб наступного вівторка Срібний не вийшов на доріжку іподрому.

Зрозуміло, що про це здогадувалися й у Кінгс-Пайленді, де розміщується стайня полковника, тому фаворита охороняли дуже ретельно. Його тренер, Джон Стрейкер, п'ять років прослужив у Росса жокеєм, потім сім років тренером і виявив себе якнайкраще. Оскільки стайня невелика, лише чотири коня, під керівництвом Стрейкера працювали тільки троє людей. Один із цих трьох чергував ночами при конях, решта спали нагорі на сіннику. Всі вони зарекомендували себе як хороші працівники, скарг на них не було. Джон Стрейкер жив із дружиною у двохстах ярдах від стайні на невеликій віллі. Дітей він не мав; з подружжям мешкала служниця. Місцевість навколо стайні є відлюдною, але в півмилі на північ розташовано кілька садиб, побудованих якимсь підрядником із Тавістока для інвалідів і тих, хто приїжджає подихати чистим дартмурським повітрям. Сам Тавісток лежить у двох милях на захід від Кінгс-Пайленда, а за болотами, також на відстані близько двох миль, розташовано іншу стайню, яка належить лордові Бекуотеру. Тамтешнього управителя звати Сайласом Брауном. Уся інша місцевість – справжнісінька пустеля, де мешкає купка мандрівних циганів. Минулого понеділка увечері з кінями, як завжди, провели тренування, після якого замкнули їх у стайні. Двоє працівників пішли до будинку тренера, де зазвичай обідали, а третій, Нед Гантер, залишився біля коней. На початку десятої години Едіт Бакстер, служниця, принесла йому вечерю – шматок баранини в гострому соусі. Ні краплини спиртних напоїв – окрім води, нічого іншого черговому пити

не дозволяється. Служниця захопила із собою ліхтар, бо було вже досить темно.

Едіт Бакстер залишалося пройти якихось тридцять ярдів, аж раптом із темряви виник і обізвався до неї невідомий чоловік. Коли він опинився в колі світла від ліхтаря, то служниця побачила, що це солідний пан років тридцяти в сірому твідовому костюмі й матер'яній шапочці. На ногах у нього були гетри, в руці – замашний ціпок із набалдашником. Але понад усе Едіт була вражена його блідістю та стурбованим виразом обличчя.

«Чи не скажете, де це я є? – запитав чоловік. – Добре, що я помітив ваш ліхтар, бо вже вирішив, що доведеться спати на голій землі». – «Ви перебуваєте поруч зі стайнею Кінгс-Пайленд», – відповіла служниця. «Справді? Яке щастя! – вигукнув незнайомиць. – Напевне, там ночами чергує хтось із конюхів, а ви, виходить, несете йому вечерю? Послухайте, а чи не хочете ви заробити собі на нову сукню? – Він витяг із кишені жилета складений аркуш паперу. – Передайте це конюхові – і сукня ваша».

Едіт Бакстер була налякана виглядом цього чоловіка, тому вона, обминувши його, побігла до віконця, крізь яке зазвичай передавала вечерю. Воно було відчинене, і Гантер сидів усередині за столом. Служниця почала розповідати про незнайомця, і тут він з'явився власною персоною.

«Добрий вечір, – сказав він, зазираючи у вікно. – Я хотів би з вами побалакати». Дівчина присягається, що в цей момент вона помітила в його руці маленький паперовий пакетик.

«Чого вам треба?» – запитав конюх. «Хочу запропонувати вам трохи заробити, – відповів чоловік. – На Кубок Вессексу ви виставляєте двох коней, Срібного та Баярда. Скажіть, хто з них, по-вашому, в кращій формі, й не пошкодуєте». – «Ось воно що, ви з'явилися сюди шпигувати! – закричав конюх. – Зараз я покажу вам, що в нас буває з такими, як ви!» – Він підхопився і кинувся в інший край стайні, а дівчина побігла до дверей, але дорогою озирнулась і побачила, що незнайомиць просунув голову у віконце. Проте за хвилину, коли Гантер вибіг із собакою на шворці, цієї людини там уже не було. Конюх кілька разів обійшов будівлю, але нікого не виявив.

– Хвилинку, – перервав я Голмса. – Конюх, вибігаючи зі стайні, не замкнув за собою дверей?

– Непогано, Ватсоне! – кивнув мій друг. – Ця деталь теж здалася мені настільки важливою, що я вчора телеграфував до Дартмуру. Ні, конюх замкнув двері. До того ж віконце було надто малим, щоб можна було крізь нього пролізти.

Гантер дочекався повернення конюхів, що вечеряли на віллі, відтак повідомив тренерові про те, що трапилося. Стрейкера пригода стурбувала, хоча він, схоже, так і не збагнув її справжнього значення. Місіс Стрейкер, прокинувшись о першій ночі, побачила, що її

чоловік похапцем одягається й збирається кудись іти. На її запитання він відповів, що хвилюється за коней і хоче перевірити, чи все гаразд у стайні. Тим часом задощило, але Стрейкер, не зважаючи на вмовляння дружини, вдягнув макінтош і пішов.

Прокинувшись о сьомій, місіс Стрейкер виявила, що її чоловік усе ще не повернувся. Вона вбралася, гукнула служницю, і вони вдвох вирушили на стайню. Двері були відчинені, всередині, скулившись на стільці, сидів Гантер, загорода фаворита була порожньою, а тренера поблизу не було.

Коли розбудили інших конюхів, ті сповістили, що всеньку ніч міцно спали й нічого не чули. Натомість Гантер вочевидь перебував під впливом якогось наркотику, тому його залишили всередині. А двоє чоловіків і дві жінки вибігли на вулицю, щоб шукати зниклих. У них іще залишалася надія, що тренер чомусь вирішив такої ранньої години вивести коня на тренування. Утім, піднявшись на пагорб, із якого видно було всю околицю, шукачі помітили дещо таке, що наштовхнуло їх на думку про те, що сталося лихо.

За чверть милі від стайні на кущі дроку висів макінтош Джона Стрейкера.

Тут-таки за кущем була невелика улоговина, і на її дні лежало тіло тренера. Голову Стрейкера розтрощили ударом якогось важкого предмета, на стегні була рана – довгий поріз, нанесений надзвичайно гострим інструментом. Усе вказувало на те, що Стрейкер боровся з нападниками, оскільки в правій руці він мав затиснутий невеликий ніж із лезом, забрудненим кров'ю. Своею лівицею тренер стискав червоно-чорну шовкову краватку, яку служниця бачила на шиї незнайомця, що з'явився до них минулого вечора. Гантер, прийшовши до тями, також підтвердив, що бачив цю краватку. Він упевнений, що незнайомиць зумів підсипати через віконце щось у його вечерю і, як наслідок, стайня залишилася без охорони. У грязюці на дні улововини залишилася безліч кінських слідів, котрі вказували на те, що в момент убивства Срібний був поруч зі своїм тренером, проте відтоді його більше ніхто не бачив. За будь-яке повідомлення про коня призначено велику винагороду, але, попри це, фаворита мов хвиля змила. Дослідження залишків Гантерової вечері виявило вміст значної кількості порошкоподібного опію.

Ось такі факти у нас на руках. Тепер я розповім, які кроки вжито поліцією.

Інспектор Грегорі, якому доручено цю справу, – розумний офіцер. Якби природа наділила його ще й уявою, він міг би досягти вершини у своїй справі. Прибувши на місце пригоди, він щонайперше розшукав і заарештував чоловіка, на якого впала підозра. Зробити це було неважко, оскільки живе той на одній з вілл, про які я згадував. Звати його Фіцрой Симпсон, він походить із пристойної родини, але програв усе своє добро на кінних перегонах і заробляв на життя, роблячи дрібні ставки в букмекерських конторах Лондона. У його записах знайшлося підтвердження, що Симпсон зробив кілька ставок проти фаворита на суму п'ять тисяч фунтів. Після арешту він підтвердив, що приходив до Дартмуру, воліючи дізнатися що-небудь про коней у Кінгс-Пайленді й Мейплтоні, де

Сайлас Браун утримує ще одного фаворита – Десборо. Підозрюваний не заперечує, що ввечері напередодні вбивства поведився саме так, як розповідали Едіт Бакстер і Гантер, але стверджує, що нічого поганого не вчинив, а лише намагався роздобути яку-небудь інформацію про коней. Коли Симпсону показали краватку, він зблід і не міг пояснити, як краватка опинилась у руці вбитого тренера. Мокрий одяг свідчив про те, що під час нічного дощу Симпсон перебував на вулиці, і його важкий ціпок з олив'яною вставкою цілком міг бути тією зброєю, якою завдано ударів, що розтрошили череп Стрейкера. З іншого боку, на ньому самому не знайшли жодної подряпини, хоча кров на ножі Стрейкера вказувала на те, що він поранив нападника. Ось, мабуть, і все, Ватсоне.

Розповідь Голмса, як завжди, чітку й зрозумілу, я вислухав дуже уважно. Хоча більшість фактів мені була вже відомою, я все ще не розумів, як зв'язати їх докупи.

– А що, як Стрейкер, – припустив я, – сам завдав собі поранення під час конвульсій, якими супроводжується травма черепа?

– Цілком можливо, – відповів Голмс. – І це позбавляє підозрюваного одного з головних аргументів на його захист.

– Але все одно мені незрозуміло, якої версії дотримується поліція, – сказав я.

– Боюся, що жодна з них поки що не може вважатися правдоподібною, – зітхнув мій друг. – Поліція, наскільки я розумію, гадає, що Фіцрой Симпсон якимось чином отримав дублікат ключа від стайні й, підсипавши наркотик конюхові, вивів коня зі стійла, можливо, розраховуючи одержати за нього викуп. Вуздечка Срібного теж пропала, значить, Симпсон надів її на жеребця, вивів його із стайні та, не зачинивши за собою дверей, повів полем, де його й наздогнав тренер. Звісно, відбулася сутичка. Симпсон ударив Стрейкера по голові ціпком, той намагався захищатися ножем, але безуспішно. Після цього крадій сховав коня у відлюдному місці. Можна також припустити, що під час сутички Срібний злякався й утік, і тепер блукає десь полями. Так поліція подає цю справу, і будь-які інші пояснення є ще менш імовірними. Однак тільки-но ми прибудемо на місце, я зможу зробити власні висновки.

Уже почало сутеніти, коли ми дісталися Тавістока, невеликого містечка, що стояло посеред Дартмурської рівнини. На станції нас зустрічали двоє чоловіків: один високий, синьоокий, із копною світлого волосся, бородою й чіпким поглядом, інший – невеликий на зріст, сухорлявий, у чепуристому сюртуку, з бакенбардами й моноклем в оці. Перший виявився інспектором Грегорі, другий – полковником Россом, володарем стайні Кінгс-Пайленд.

– Я надзвичайно радий, що ви приїхали, містере Голмс, – сказав полковник, окинувши нас поглядом. – Інспектор уже знесилився, намагаючись розібратися в цій справі, але я не зупинюсь ні перед чим, щоб помститися за смерть нещасного Стрейкера й розшукати свого коня.

– Чи є новини?

– На жаль, ні, – розвів руками блондин. – На нас очікує коляска, ми зможемо поговорити дорогою – адже ви неодмінно схочете побачити все самі ще до того, як стемніє.

За хвилину ми вчотирьох усілись у ландо, і колеса загриміли брукованими вуличками старовинного девонширського міста. Детектив узявся із запалом розповідати, як просувається розслідування. Голмс слухав його уважно, тільки зрідка перебиваючи уточнюючими запитаннями. Полковник Росс насунув на очі капелюх і відкинувся на спинку сидіння, я ж зацікавлено прислуховувався до розмови професіоналів.

– Кільце навколо Фіцроя Симпсона майже зімкнулося, – нарешті підбив підсумок Грегорі. – Я практично впевнений, що він – саме той, хто нам потрібен. Хоча прямих доказів у нас, як і раніше, немає.

– Що ви думаєте стосовно ножа Стрейкера?

– Ми дійшли висновку, що тренер сам себе поранив під час падіння.

– Якщо все було саме так, то це не на користь Симпсона.

– Нож в нього не знайшли, самого Симпсона не поранено. Безліч доказів указує на його провину. По-перше, зникнення фаворита для нього є вигідним, по-друге, він підозрюється в отруєнні конюха, по-третє, тієї ночі, коли йшов дощ, Симпсон безперечно перебував на вулиці. На додачу важкий ціпок і краватка в руці вбитого. Цього досить, щоб Симпсон постав перед судом.

Голмс похитав головою.

– Розумний адвокат не залишить від ваших звинувачень і сліду. Навіщо Симпсону знадобилося виводити коня зі стійла? Якщо він хотів поранити його, то це можна було зробити й на місці. У нього знайдено дублікат ключа? Який аптекар продав йому опій? І найголовніше: ця людина кепсько орієнтується в тутешніх місцях. Де Симпсон міг сховати коня? Що він каже про папірець, який намагався вручити конюхові?

– Запевняє, що це була десятифунтова банкнота. У його гаманці дійсно знайшлася така купюра. Проте мушу заперечити: ця місцевість йому непогано знайома. Влітку Симпсон двічі винаймав житло в Тавістоку. Опій він, напевне, привіз із Лондона. Ключ можна легко викинути дорогою, навіщо йому зайвий доказ. Кінь же, швидше за все, спочиває на дні якоїсь покинутої шахти.

– А краватка?

– Він визнає, що це його краватка, але стверджує, що загубив її. Проте ми знайшли дещо, що пояснює, навіщо він вивів коня зі стайні.

Голмс насторожився.

– За милю від місця, де відбулося вбивство, в понеділок увечері зупинялися цигани. У вівторок вони пішли. Якщо припустити, що між Симпсоном і циганами існувала змова, він цілком міг вести коня до табору, коли його наздогнав Стрейкер. Не виключено, що Срібний і досі в них. Ми прочесали всю рівнину в пошуках тих циганів. Окрім того, я особисто оглянув усі стайні й господарські будівлі в радіусі десяти миль.

– А стайня Мейплтон розміщується теж тут недалеко?

– Так, і це теж не можна скидати з рахунку. Оскільки жеребець Десборо, який належить лордові Блекуотеру, вважається другим претендентом на Кубок Вессексу, і сам лорд, і його управитель Сайлас Браун зацікавлені в зникненні Срібного. Відомо, що Браун уже зробив великі ставки на майбутні перегони, та й зі Стрейкером вони не ладили. Утім, ми обшукали господарство Брауна, але геть зовсім нічого не знайшли.

– І немає ніяких доказів того, що цей Симпсон діяв в інтересах стайні Мейплтон?

– Жодного.

Голмс відкинувся на спинку сидіння й заплющив очі. За декілька хвилин коляска зупинилася біля невеличкої чистенької вілли з червоної цегли. Зусібіч до самого обрію вілли оточувало горбисте поле, пожовкле від зів'ялої трави. Вдалечині виднілася дзвіниця Тавістока, та кілька невеликих будівель на заході вказували на місцезнаходження стайні Мейплтон. Ми зіскочили з коляски, лише Голмс залишився сидіти, заглиблений у роздуми. І тільки коли я торкнув його за руку, він здригнувся та рвучко зістрибнув на землю.

В очах мого друга я помітив вогник – очевидну ознаку того, що він знайшов ниточку, хоча я й уявити не міг, що його на це наштовхнуло.

– Може, ви хотіли б одразу вирушити на місце злочину, містере Голмс? – запропонував Грегорі.

– Я, мабуть, трохи затримаюся тут, хочу дещо уточнити. Тіло Стрейкера, напевне, принесли сюди?

– Так, воно лежить нагорі. Коронер завтра його огляне.

– Стрейкер кілька років прослужив у вас, полковнику Росс?

– Так, і я завжди вважав його прекрасним працівником.

– Сподіваюся, ви оглянули його кишені, інспекторе?

– Усі речі, що були знайдені в його кишенях, зберігаються у вітальні. Можете на них подивитися.

Ми увійшли до будинку та розсілися за столом у вітальні. Інспектор відкрив бляшанку й висипав перед нами купку предметів. Ми побачили коробок воскових сірників, недогарок свічки завдовжки у два дюйми, люльку, півунції нарізаного смужками плиткового тютюну в капшуді з тюленьчої шкіри, срібний годинник на ланцюжку, п'ять золотих соверенів, алюмінієвий футляр для олівців, кілька папірців і ніж із держакон із слонової кістки й тонким, що не гнеться, лезом, на якому стояло тавро «Weiss & Co., London».

– Цікавий ніж. – Голмс підніс його до очей і став пильно роздивлятися. – Дуже тонке лезо, призначене для ювелірної роботи. Досить дивно, що людина, збираючись уночі йти на стайню, вирішила захопити цю річ із собою. Тим більше, що ніж міг прорізати його кишеню й випасти.

– Кінчик леза був захищений пробковою насадкою, яку ми знайшли поруч із тілом, – пояснив інспектор. – Дружина Стрейкера говорить, що ніж лежав на туалетному столику і він захопив його із собою, виходячи з кімнати. Як зброя він нікуди не годиться, але кращого у тренера просто не було під рукою.

– Можливо. А що це за папери?

– Ці три аркуші – сплачені рахунки від торговця сіном. Це – записка від полковника Росса. А оце – рахунок на тридцять сім фунтів п'ятнадцять шилінгів, виписаний модисткою мадам Лезур'е з Бонд-стрит на ім'я Вільяма Дербишира. Місіс Стрейкер каже, що цей Дербишир був другом її чоловіка і його листи іноді надходили на їхню адресу.

– У мадам Дербишир вишуканий смак, – зазначив Голмс, переглядаючи рахунок. – Тридцять сім фунтів за сукню, подумати тільки! Якраз час відвідати місце злочину.

Коли ми вийшли з вітальні, з глибини коридора вигулькнула жінка. На її блідому обличчі застиг вираз нещодавно пережитого жаху.

– Ви знайшли їх, інспекторе? Упіймали? – задихаючись, промовила вона.

– Ні, місіс Стрейкер. Але з Лондона нам на допомогу приїхав містер Голмс, і ми робимо все можливе.

– Адже я недавно бачив вас на одному прийомі в Плімуті, місіс Стрейкер! – несподівано звернувся до неї Голмс.

– Ні, сер. Ви помиляєтеся.

– Я впевнений, що це були ви. Ви були вдягнуті в сіро-голубу сукню, оздоблену страусовим пір'ям.

– У мене ніколи не було такої сукні, сер, – похитала головою леді.

– Ну що ж, напевне, я помилився, – сказав Голмс і, перепросивши, вийшов із будинку вслід за інспектором.

Пройшовши трохи полем, ми опинилися біля улоговини, на дні якої був знайдений труп. На самісінькому краю ріс кущ дрока, той самий, на якому висів макінтош.

– Тієї ночі вітру не було, правильно?

– Так, але лило як з відра.

– Виходить, що макінтош не занесло вітром на кущ, його туди повісили.

– Слушно, він був накинтий на гілки.

– Надзвичайно цікаво. І земля тут добряче втоптана. Безсумнівно, від понеділка тут побувала сила-силенна людей.

– Аж он, скраю, ми простелили взятую в будинку килимову доріжку й ходили тільки по ній. Ось у мене в мішку черевик Стрейкера й черевик Фіцроя Симпсона. До того ж я прихопив стару підкову Срібного.

– Любий інспекторе, ви перевершили себе! – Голмс узяв мішок і, спустившись до улоговини, улігся на доріжку й розпочав вивчати втопану багнюку. – Ага! – несподівано вигукнув він. – Що ж це в нас тут є? – Голмс акуратно витяг із багна наполовину згорілий восковий сірник.

– Не розумію, як я міг його не помітити, – спантеличено пробурмотів інспектор.

– Не дивно. Я й сам побачив його тільки тому, що сподівався знайти.

– Як! Ви знали, що знайдете тут сірник?

– Я не виключав такої можливості.

Голмс видобув із мішка черевики та взявся порівнювати їхні підошви з відбитками на землі, після чого заліз на край ями й почав повзати між кущами.

– Боюся, що ви більше нічого тут не знайдете, – гукнув йому інспектор. – Я уважно обдивився ґрунт у радіусі ста ярдів.

– Що ж, – сказав Голмс, підводячись, – дійсно немає сенсу робити це ще раз. Але я б хотів прогулятися долиною, поки не стемніло, щоб мати уявлення про те, з чим доведеться зіткнутися завтра. А підкову цю, я, мабуть, прихоплю із собою.

Полковник Росс, який досі мовчки спостерігав за роботою мого друга, нетерпляче глипнув на годинник.

– Інспекторе, я б волів, щоб ви повернулися зі мною до будинку, – сказав він. – Мені конче слід порадитися з вами. Насамперед мене цікавить, чи мусимо ми викреслити ім'я нашого коня зі списку учасників змагань...

– Ні в якому разі! – рішуче вигукнув Голмс. – Я б не став цього робити.

Полковник злегка вклонився.

– Я радий був почути вашу думку, сер, – сказав він. – Коли закінчите прогулянку, приходьте до будинку нещасного Стрейкера, ми чекатимемо на вас там.

Полковник та інспектор віддалилися, а ми з Голмсом неквапливо пішли полем. Сонце вже торкнулося дахів Мейплтона, і рівнина суцільно забарвилась у червонувато-золотисті відтінки. Проте мій друг не помічав цієї краси, оскільки з головою поринув у роздуми.

– Ось що, Ватсоне, – нарешті заговорив Голмс. – Облишмо Джона Стрейкера і його вбивцю та спробуймо зрозуміти, що відбулося з конем. Припустімо, кінь злякався і втік. Але куди він міг побігти? Коні не можуть жити поодаль від людини, і якби Срібний опинився на волі, то він повернувся б у Кінгс-Пайленд або попрямував до Мейплтона. Чи вкрали його цигани? Навряд чи. Вони не могли не розуміти, що продати такого коня їм не вдасться. Викрадання Срібного не дало б їм нічого, крім неприємностей.

– Так де ж він?

– Я вже сказав: або в Кінгс-Пайленді, або в Мейплтоні. У Кінгс-Пайленді його немає, отож жеребець у Мейплтоні. Сприймімо це як гіпотезу та подивімося, до чого це нас приведе. Бачите ту улоговину поблизу Мейплтона? У ніч із понеділка на вівторок там мало бути б дуже вогко. Якщо наше припущення слушне, то Срібний там неодмінно побував, і можна спробувати знайти його сліди.

Ми стрімко вирушили вперед і вже за кілька хвилин вийшли до вибалку. На прохання Голмса я пішов із правого краю, а сам він вирушив із лівого, проте, не встиг я пройти й п'ятдесяти кроків, як почув його крик і побачив, що Шерлок Голмс махає мені рукою. Просто біля його ніг на вологому ґрунті було видно чіткий слід копита. І підкова, яку мій друг витяг з кишені, достеменно збігалася з відтиском.

– Бачите, як важливо для детектива мати розвинену уяву, – посміхнувся Голмс. – Це єдине, чого бракує Грегорі. Ходімо далі.

Ми перетнули замулене дно улоговини та майже чверть милі йшли сухим дерном, доки земля знову пішла під ухил і ми ще раз побачили відбитки копит. Потім сліди вкотре загубилися, але вже зовсім недалеко від Мейплтона ми знову їх побачили. Голмс із переможним виглядом показав на землю, де поряд із відбитками підків виднілися людські сліди.

– Але доти кінь біг сам! – ошелешено вигукнув я.

– Цілковита правда. Стійте-но! А це що таке?

Два ланцюжки відбитків круто повертали в бік Кінгс-Пайленда. Голмс здивовано присвиснув, і ми вирушили по слідах. Зовсім випадково я на якийсь час глянув убік і, на свій подив, побачив ті ж сліди, що тепер уже вели в іншому напрямку – до Мейплтона.

– Очко на вашу користь, Ватсоне, – сказав Голмс, коли я показав йому на них. – Якби не ви, то нам би довелося прогулюватись тут доволі довго. Ходімо по цьому сліду.

Проте далеко ми не зайшли. Сліди зчезли біля асфальтованої доріжки, що вела до воріт стайні Мейплтон. Щойно ми підійшли до воріт, як назустріч вискочив конюх.

– Не вештайтеся тут, проходите, проходите! – гримнув він на нас.

– Я тільки хочу запитати, – сказав Голмс, значущо опустивши в кишеню жилета два пальці. – Якщо я навідаюся завтра о п'ятій ранку, чи зможу я поговорити з вашим хазяїном, чи це зарано?

– Яке там рано, сер, він уже вдосвіта на ногах. А ось і мій пан, ви краще в нього запитайте. Ні-ні, сер, не треба; якщо він побачить, що я беру у вас гроші, я відразу ж позбудуся свого місця.

Не встиг Шерлок Голмс сховати назад до кишені півкрони, як із воріт виник немолодий чоловік. У руці він тримав мисливський батіг.

– Що сталося, Доусоне? – гаркнув він на конюха. – Нічого тут базікати з чужинцями! Беріться до справи. А ви якого дідька тут тиняєтеся? Чого вам?

– Шановний добродію, чи не могли б ви приділити нам декілька хвилин? Ми хотіли б із вами поговорити, – вимовив Голмс солоденьким голосом.

– Ніколи мені теревені правити з ледацюгами. Забирайтеся геть, або я спущу собаку.

Голмс нахилився вперед і шепнув щось на вухо тренерові. Чоловік почервонів, його прямо-таки затрусило від гніву.

– Брехня! – загорлав він. – Мерзенна брехня!

– Поговорімо про це тут чи все ж таки увійдемо до оселі?

– Гаразд, проходите.

Минуло двадцять хвилин, і Голмс із тренером знову вийшли за ворота. Ніколи я ще не бачив, щоб за такий короткий час людина змінювалася так, як змінився Сайлас Браун. Обличчя його стало попелясто-сірим, чоло блищало від поту, батіг у руках тремтів, мов гілка під вітром. Він дріботав за моїм другом як пес за господарем.

– Зроблю! Усе зроблю, як ви сказали, – говорив Браун, запопадливо зазираючи Голмсові у вічі.

– Помилки не мусить бути, – сказав Голмс і суворо подивився на тренера. Той сховав голову в плечі.

– Ні-ні, як можна! Я буду на місці. Все поки що залишити як є?

Голмс ненадовго замислився й раптом розсміявся.

– Залиште. Я надішлю вам вказівки. І дивіться, без фокусів, інакше...

– Повірте, я все зроблю!..

– Ну що ж, завтра я з вами зв'яжуся. – Голмс повернувся, і ми вирушили назад до Кінгс-Пайленда.

– Значить, кінь усе ж таки у Брауна? – запитав я.

– Спочатку він намагався викрутитись, але коли я точно змалював його дії, він вирішив, що я це все бачив на власні очі. Ви звернули увагу на незвичні квадратні передки на слідах,

які ми спостерегли? Його черевики точнісінько їм відповідають. Я змалював Браунові, як того ранку, вставши за звичаєм раніше від усіх, він помітив чужого коня, що розгулював видолинком. Наблизившись, він за білою відзнакою на лобі зрозумів, що до його рук потрапив Срібний – єдиний кінь, здатний обігнати того, на котрого він поставив. Першим його пориванням було відвести коня назад до Кінгс-Пайленда, але потім, не впоравшись зі спокусою, він вирішив притримати фаворита до закінчення змагань, повів його та заховав у Мейплтоні. Після моєї розповіді Сайлас Браун думав тільки про те, як урятувати свою шкуру.

– Але ж його стайню обшукували!

– У людини, яка стільки років мала справу з кіньми, на такий випадок напевно є свої засоби.

– А ви не боїтеся залишати тут коня? Браун же може йому що-небудь заподіяти.

– Тепер він берегтиме огиря як свою душу. Браун чудово розуміє, що сподіватися на вибачення він може лише в тому випадку, якщо поверне коня цілим і неушкодженим.

– Полковник Росс не справляє враження людини, здатної пробачати.

– Не в полковникові річ. Я людина неофіційна, і тому сам вирішу, що йому розповісти. Ви помітили, що полковник розмовляв зі мною пихато? Тепер і я хочу трохи потішитися. Не кажіть йому про Срібного. Але це все, безумовно, ніщо порівняно з головним запитанням: хто вбив Джона Стрейкера? Ось тому ми з вами й повертаємося до Лондона вечірнім поїздом.

Слова мого друга вразили мене як грім серед ясного неба. З якої причини він вирішив припинити так успішно розпочату справу? Я був настільки приголомшений, що не промовив жодного слова аж до будинку Стрейкера.

Полковник та інспектор чекали на нас у вітальні.

– Ми з доктором Ватсоном повертаємося до столиці сьогодні вечірнім експресом, – із порога заявив Голмс.

Від здивування очі інспектора округлились, а полковник лише зневажливо скривив рота.

– Отже, ви зрозуміли, що знайти вбивцю нещасного Стрейкера вам не вдасться?

Голмс непевно стенив плечима.

– Тут є деякі труднощі, – сказав він. – Але я схильний думати, що у вівторок ваш кінь вийде

на іподром. У вас є фотографія містера Стрейкера?

Інспектор витяг із кишені картку й передав її Голмсові.

– Любий Грегорі, ви вгадуєте мої бажання. Якщо дозволите, я залишу вас на хвилину, мені конче треба поставити одне запитання служниці.

– Мушу сказати, що я розчарований у нашому помічникові, – вимовив полковник Росс, провівши Голмса поглядом. – Як на мене, то з його приїздом ми не просунулись ані на крок.

– Проте я впевнений, що ваш кінь братиме участь у забігу, – зазначив я.

– Це його думка, – знизав плечима полковник. – Мені було б спокійніше, якби кінь стояв у своєму стійлі.

У цей час Голмс знов увійшов до кімнати.

– Що ж, джентльмени, – бадьоро вигукнув він, – тепер я готовий їхати!

Коли ми вже влаштувалися в екіпажі, один із працівників стайні відчинив нам ворота. Голмс раптово перехилився через борт і торкнув конюха за рукав.

– У вас у загоні декілька овець, – сказав він. – Хто їх доглядає?

– Я, сер.

– Останнім часом із ними не відбувалося нічого дивного?

– Нічого такого, сер. Щоправда, трое почали кульгати.

Ця відповідь кинула Голмса в захват. Він потер руки.

– Дивно, Ватсоне, успіх сам іде до наших рук! – шепнув він мені й додав: – Грегорі, раджу вам звернути увагу на цю незвичну епідемію. Їдьмо!

Вираз обличчя полковника Росса став іще більш скептичним, але порада мого друга дуже зацікавила інспектора.

– Ви гадаєте, це важливо? – запитав Грегорі.

– Надзвичайно. І ще хочу звернути вашу увагу на поведінку собаки в ніч злочину.

– Але пес поводився як завжди.

– Ось це й дивно, – зазначив Шерлок Голмс.

Чотири дні по тому ми з Голмсом вирушили до Вінчестера, щоб подивитись кінні перегони на Кубок Вессексу. Полковник Росс зустрів нас біля вокзалу. Він посадовив нас у свій екіпаж і повіз на заміський іподром. Упродовж усієї подорожі полковник тримався дуже холодно.

– Про мого коня й досі немає ніяких звісток, – нарешті процідив він.

– Скажіть, а ви б упізнали Срібного, якби побачили?

– Я двадцять років займаюся кіньми, але вперше чую таке запитання, – вибухнув полковник. – Навіть дитина впізнала б його за білим лобом і темною плямою на правій нозі.

– А які ставки?

– Відбувається щось недобре. Ще вчора були п'ятнадцять до одного, а відтак почали падати, тепер, може, уже й трьох до одного не буде.

– Гм, – Голмс почухав підборіддя. – Значить, комусь щось відомо.

Коли екіпаж підкотив до огорожі трибуни, я глянув на дошку зі списком учасників змагань. Ось що я прочитав:

Кубок Вессексу

Головний приз – 1000 соверенів

плюс 50 соверенів

за кожні додаткові 100 футів.

Другий приз – 300 фунтів.

Третій приз – 200 фунтів.

Дистанція – одна миля п'ять фарлонгів.

Беруть участь жеребці чотирьох і п'яти років.

Учасники:

Негр. Власник – містер Гіт Ньютон.

Жокей – червоний шолом, брунатний камзол.

Боксер. Власник – полковник Вордлоу.

Жокей – рожевий шолом, синьо-чорний камзол.

Десборо. Власник – лорд Бекуотер.

Жокей – жовтий шолом, жовті рукави.

Срібний. Власник – полковник Росс.

Жокей – чорний шолом, червоний камзол.

Ірис. Власник – герцог Балморал.

Жокей – жовті й чорні смуги.

Упертий. Власник – лорд Синглфорд.

Жокей – фіолетовий шолом, чорні рукави.

Перервавши мовчання, полковник сказав:

– Ми понадіялися на ваше слово і не стали виставляти іншого коня... Зачекайте, що це?
Срібний – фаворит?

– П'ять до чотирьох на Срібного! – лунало з трибун. – П'ять до чотирьох на Срібного! П'ять до п'ятнадцяти на Десборо!

– На старті підняли номери! – вигукнув я. – Усі шість коней на доріжці.

– Усі шість? Так що ж це, мій кінь бере участь? – розхвилювався полковник. – Але я не бачу там Срібного!

– А хіба це не він?

Тільки-но я вимовив ці слова, як повз нас проскочив міцний гнідий огир, несучи на собі жокея, вдягненого в червоне й чорне, в кольори полковника Росса.

– Це не мій кінь! – закричав власник скакуна. – На цій тварині немає жодної білої шерстинки. Що ви затіяли, містере Голмс?

– Не хвилюйтеся, краще постежмо за перегонами, – спокійно відповів мій друг, дивлячись у мій бінокль. – Чудово! Відмінний старт! Зараз вони з’являться!

З нашого екіпажа було чудово видно коней, що наближались. Усі шість скакунів ішли поряд, але десь із середини дистанції вперед вирвався Десборо. Проте майже відразу його дуже стрімко обійшов жеребець полковника. Він першим досяг фінішу, обігнавши головного суперника на добрих шість корпусів. Ірис герцога Балморала з великим відривом прийшов третім.

– Головний приз – мій, – задихнувся полковник. – Присягаюся, я нічого не тямлю. Містере Голмс, чи не час вам пояснити, що тут відбувається?

– Звісно, полковнику, невдовзі ви про все дізнаєтеся. Ходімо всі гуртом глянемо на переможця.

– Ось він, сказав Голмс, коли ми ввійшли до падока, де мають право перебувати лише власники коней та їхні друзі. – Протріть йому морду та праву передню ногу спиртом і переконайтеся, що перед вами Срібний.

– Усемогутній Боже!

– Я знайшов коня у злодія та вирішив випустити його на іподром у тому вигляді, в якому його сюди привезли.

– Любий Голмсе, ви просто чарівник! Кінь має цілком здоровий вигляд, ніколи в житті він не бігав так, як сьогодні. Прийміть мої вибачення за те, що я мав сумнів щодо ваших здібностей. Але я буду вдячний вам іще більше, якщо ви також зможете знайти й убивцю Джона Стрейкера.

– Це вже зроблено, – мов нічого й не було повідомив Голмс.

Ми з полковником приголомшено втупились у нього очима.

– Ви... знайшли вбивцю? І де ж він?

– Тут.

– Де?

– Стоїть просто переді мною.

Щоки полковника спалахнули.

– Я дуже зобов'язаний вам, містере Голмс, – сказав він. – Однак те, що ви зараз кажете, я сприймаю або як невдалий жарт, або як образу.

Шерлок Голмс розсміявся.

– Завіряю вас, полковнику, мені й на думку не спадало вважати вас причетним до злочину, – сказав він. – Справжній убивця стоїть за вашою спиною.

Він зробив крок уперед і поклав руку на загривок чистокровного скакуна.

– Срібний! – в один голос скрикнули ми з полковником.

– Так, убивця – цей кінь. Але його провину пом'якшує та обставина, що він був змушений захищатись, а Джон Стрейкер виявився людиною, котра не заслуговувала на довіру... О, здається, розпочинається другий заїзд! Я зробив деякі ставки і сподіваюся трохи виграти, тому ненадовго відкладімо пояснення.

Того ж таки вечора ми втрьох вирушили до Лондона. Зручно влаштувавшись у пультманівському вагоні, ми приготувалися вислухати розповідь Шерлока Голмса про те, що відбулось у Дартмурі в ніч із понеділка на вівторок і яким чином йому вдалося розплутати цю справу. І чесно зізнаюся: нам із полковником подорож видалася дуже короткою.

– Відразу скажу, – розпочав Голмс, – що уявлення про цю справу, яке виникло в мене на підставі газетних статей, виявилось хибним. І це моя провина – я не зумів звести докупи значущі факти, що ховалися під ворохом непотрібних подробиць. Я вирушив у Девоншир з переконанням, що злочин скоїв Фіцрой Симпсон, хоча прямі докази його провини були відсутніми. Тільки тоді, коли ми під'їхали до будинку тренера, я раптом зрозумів, яку роль відіграє баранина в соусі. Пригадуєте, як я залишився в екіпажі, коли всі вийшли? Тієї миті я розмірковував над тим, чому випустив такий наочний доказ.

Це була перша ланка ланцюжка. Порошок опіуму не позбавлений смаку. Якщо додати його до їжі, людина відчує це і, швидше за все, не їстиме. Соус карі – якраз і є тією приправою, яка може приховати присмак опіуму. Немоżliво уявити, щоб Фіцрой Симпсон, людина зовсім стороння, зумів облаштувати все так, щоб того вечора в сім'ї тренера подавали баранину з карі. Таким чином, він випадає з кола підозрюваних. Стрейкер і його дружина – єдині люди, які могли зробити таким чином, щоб того вечора на тарілках конюхів опинилась баранина, приправлена карі. Опіум же був доданий лише в тарілку того, хто зостався чергувати в стайні. А хто мав доступ до тієї тарілки до того, як її взяла в руки служниця?

Ще не маючи відповіді на це запитання, я замислився над тим, чому того вечора собака поведився спокійно. Завдяки випадку з Симпсоном мені було відомо, що в стайні тримали пса, який навіть не загавкав, коли зі стійла виводили коня, бо конюхи, котрі спали на сіннику, почули б його. Але чому? А тому, що крадієм Срібного була людина, яку собака добре знав.

Я був майже впевнений, що саме Джон Стрейкер приходив тієї ночі до стайні й забрав коня. Але з якою метою? Напевне, зі злочинною, інакше навіщо йому було підсипати опіум своєму конюхові? Проте я не розумів, що саме замислив Стрейкер. Відомі випадки, коли тренери заробляли грубенькі кошти, роблячи ставки проти своїх-таки коней і не даючи їм перемогти. Для цього існує безліч способів. Що було на думці у Стрейкера? Я розраховував, що збагну це за допомогою речей з його кишень.

Так і вийшло. Пригадуєте незвичний ніж, що був затиснутий у руці небіжчика? Жодній розважливій людині не спаде на думку захищатися таким ножом.

Подібні інструменти використовують хірурги для найтонших операцій. І тієї ночі його також збиралися використати за призначенням. Вам, полковнику, напевне, відомо, що достатньо зробити невеликі підшкірні надрізи сухожилків на стегнах коня, щоб тварина почала шкутильгати. Усі визнали б це наслідком розтягнення, здобутого під час тренування. Нікому й на думку не спало б запідозрити лихий намір.

– Який мерзотник! – не стримався полковник.

– Тепер у нас є пояснення, навіщо Стрейкерові знадобилось виводити коня вночі в поле. Такий запальний жеребець, як Срібний, напевне розбудив би іржанням конюхів, якби відчув укол ножа. Необхідно було відвести його якомога далі від стайні.

– Як я не здогадався? – схопився за голову полковник. – Ось навіщо Джону знадобилася свічка й сірники.

– Правильно. Проте вміст кишень Стрейкера підказав не лише засіб, яким він хотів скоїти злочин, а і його мотиви. Більшість людей не носять у своїх кишенях чужих рахунків. Із

цього я зробив висновок, що Стрейкер вів подвійне життя, і до цього була причетна жінка з тих, хто звик жити на широку ногу. Хай би як добре ви ставилися до своїх працівників, навряд чи їм по кишені купувати своїм коханкам убрання вартістю понад тридцять фунтів. Я обережно розпитав місіс Стрейкер про цю сукню, переконався, що вона до неї не потрапляла, і запам'ятав адресу модистки. У мене не було сумнівів, що якщо я навідаюся до неї з фотокарткою Стрейкера, про загадкового містера Дербишира можна буде забути назавжди.

Того дня все стало остаточно зрозумілим. Стрейкер відвів коня до улоговини, щоб ніхто не побачив світла від його свічки. По дорозі він підібрав краватку, яку загубив Симпсон, утікаючи від конюха із собакою. Напевне, Стрейкер хотів зв'язати краваткою ноги жеребця. На дні улоговини він зупинився позаду коня й запалив сірник. Тварини якимось чином відчують наближення небезпеки, але, можливо, Срібного налякав несподіваний спалах. Огир рвонув з місця, і його заднє копито із залізною підковою влучило Стрейкерові в лоб. До того, незважаючи на дощ, тренер зняв із себе макінтош, який міг би завадити йому зробити тонку операцію. В момент падіння Стрейкер різонув себе ножем, і на його стегні залишилася глибока рана.

— Дивовижно! — вигукнув полковник.

— Не обійшлось і без втручання випадку. Мені раптом спало на думку, що така хитра людина, як Стрейкер, перед тим, як зробити тонку операцію на сухожиллях, мусила б попрактикуватись. Але на кому? Я помітив овець, поставив запитання конюхові й, на свій подив, дістав підтвердження власної здогадки. Повернувшись до Лондона, я зробив візит до модистки, котра впізнала у Стрейкерові свого постійного клієнта, дружина якого обохлює модні туалети. Ця жінка й змусила Стрейкера наробити боргів і штовхнула на безчесний вчинок.

— Ви пояснили все, крім одного, — сказав полковник. — Де увесь цей час перебував Срібний?

— А він утік. Його побачив дехто з ваших сусідів. Увесь цей час він тримав коня в себе, але, я думаю, ми можемо вибачити йому цей гріх... Якщо я не помиляюсь, ми під'їжджаємо. За якихось десять хвилин ми будемо на вокзалі Вікторія. Полковнику, а чи не викурити нам із вами, поки ще є час, по сигарі?

Жовте обличчя

Публікуючи ці короткі нариси про дивні, іноді навіть драматичні події, свідками і навіть учасниками яких ставали ми з моїм другом, я, звісно, частіше зупиняюся на його успіхах, аніж на поразках. Проте іноді траплялося, що Голмс припускався помилки, але правда так чи інакше впливала на поверхню. У моєму архіві зберігаються нотатки про п'ять-шість таких справ, й історія, яку я збираюсь розповісти, – з їхнього числа.

Шерлок Голмс зрідка займався фізичними вправами заради тренування. Мало хто міг зрівнятися із ним силою м'язів, і він був, без сумніву, одним із найкращих боксерів у своїй вазі. Але напруження без певної мети завжди здавалось йому марнуванням енергії, і він лише зрідка виявляв активність, коли в його полі зору не опинялось якоїсь цікавої справи. У такому випадку більш невтомної людини, ніж мій друг, мені зустрічати не доводилось. Дивно, що йому вдавалось тримати себе в такій чудовій формі, оскільки харчувався Голмс помірно й жив скромно, якщо не сказати по-спартанськи.

Якось напровесні, в один із таких періодів вимушеного неробства, ми з Голмсом вирушили на прогулянку до парку. Години зо дві ми блукали стежками, майже не розмовляючи, як і випадає двом чоловікам, котрі чудово знають один одного. Було вже близько п'ятої, коли ми повернулися на Бейкер-стрит.

– Перепрощую, сер, – сказав лакей, відчиняючи двері. – До вас приходив джентльмен.

Голмс докірливо скосив на мене очі.

– Ось вам і прогулянки, – з досадою зауважив він. – Цей джентльмен уже пішов?

– Так, сер.

– А ви не пропонували йому зачекати?

– Так, сер, і він чекав на вас десь із півгодини. Тільки джентльмен цей виявився дуже нервовим. Обійшовши приміщення, він почав бігати з кутка в куток, а іноді зупинявся й тупав ногою. Потім він вийшов у коридор і заволав: «Чи цей пан збирається коли-небудь повертатися?» – «Сер, зачекайте ще трохи, він невдовзі буде», – кажу я йому. А він: «Краще вже я зачекаю його на свіжому повітрі. Я незабаром повернуся». Після цього він пішов.

– Ну що ж, ви зробили все, що могли, – сказав Голмс, і ми попрямували до вітальні. – Ось

як не поталанило, Ватсоне. Саме час братися до якої-небудь справи. А в цієї людини, судячи з поведінки, справа неабияка. Та що я бачу! Напевне, знервований пан забув у нас свою люльку – і дуже непогану. Голівка з ялівцевого кореня, з відмінним бурштиновим мундштуком, – така коштує сім із половиною шилінгів, не менше. Схоже, наш гість справді дуже хвилювався, якщо забув річ, котру так цінує.

– А звідки ви знаєте, що він її дуже цінує? – поцікавився я.

– Ось що, Ватсоне, цю люльку двічі ремонтували – один раз голівку, другий раз мундштук. У обох випадках було накладено срібні стяжки. Кожен із цих ремонтів коштує більше, ніж сама люлька. Якщо людина вирішує віддати люльку в ремонт замість того, щоб купити за ті самі гроші нову, значить, вона дуже її цінує.

Голмс підняв люльку й постукав по ній указівним пальцем, як професор, який демонструє студентам-медикам кістку.

– Ніщо не може розповісти про людину більше, ніж її люлька, – сказав Голмс. – Хіба що годинник або шнурки. Власник цієї – чоловік міцної статури, шульга, має прекрасні зуби, дещо недбалий і далеко не бідний.

Мій друг сповістив це ніби між іншим, але я помітив, як він поглядає на мене – чи стежу я за його думками.

– Ви вважаєте, якщо людина палить люльку за сім шилінгів, то це говорить про те, що вона заможна? – спитав я.

– У чашечці – залишки тютюнової суміші, яку торговці називають «гросвенор» і беруть за неї по вісім пенсів за унцію, – сказав Голмс, висипавши на долоню трохи вмісту люльки. – Можна знайти відмінний тютюн, який коштує вдвічі дешевше, а отже, заощаджувати йому не доводиться.

– А як ви здогадались про інше?

– Він має звичку прикурювати від ламп та газових ріжків. Як бачите, люлька обсмалена з одного боку. Слід цей із правого боку люльки, з чого я й роблю висновок, що курець є шульгою.

Спробуйте-но самі прикурити від лампи, і ви, правша, піднесете люльку до вогню лівим боком. Далі ми бачимо, що мундштук прокушено. Тільки сильна людина з міцними зубами здатна на таке... Якщо я не помиляюся, це якраз його кроки на сходах. Зараз ми побачимо об'єкт цікавіший для дослідження, ніж люлька.

Наступної миті двері розчинились і до кімнати увійшов рослий молодий чоловік. Він був

одягнутий у темно- сірий костюм, у руці він тримав коричневий широкополий фетровий капелюх. Я б дав йому років тридцять, а насправді він був трохи старшим.

– Перепрошую, – знітився він. – Напевне, я мав би постукати. Дійсно, треба було постукати, але я трохи засмучений, і тому прошу мені вибачити.

Він хутко провів рукою по чолю й опустився на стілець. Хоча варто було б сказати «повалився».

– Я бачу, що ви вже кілька діб не спали, – співчутливо мовив Голмс. – Це змучує дужче, ніж робота. Чим я можу допомогти вам?

– Я потребую поради, сер. Я не знаю, що робити, мое життя закінчилося.

– Вам потрібна консультація детектива?

– Не тільки це. Ви – розумна людина, і мене цікавить ваша думка... думка людини, яка знає життя. І я дуже розраховую на те, що ви мені допоможете.

Говорив він швидкими й уривчастими фразами, і мені здалося, що навіть вимовляти слова йому важко.

– Бачте, це дуже особиста справа, – розпочав наш відвідувач. – Не так і приємно... ні, це просто жахливо, коли доводиться обговорювати поведінку своєї дружини з людьми, яких бачиш уперше в житті! Але мені просто конче треба з кимось порадитися.

– Любий містере Мунро... – проговорив Голмс. Від цього наш гість скочив зі стільця.

– Як! Ви знаєте мое ім'я?! – вигукнув він.

– Якщо ви хочете зберегти анонімність, – посміхнувся Голмс, – раджу вам відмовитися від звички писати своє ім'я на підкладці капелюха. Ми з моім другом чули немало таких речей і багатьом змогли допомогти відновити душевну рівновагу. Я бачу, ваша справа не терпить зволікання, тому раджу вам розпочати просто з фактів.

Наш відвідувач знову схопився за лоб, наче перед ним було важке завдання. Кожен рух сповіщав про нього як про людину замкнену, відлюдкувату, із загостреною чутливістю, звиклою радше приховувати свої рани, ніж виставляти їх напоказ. Несподівано він розпачливо махнув рукою й почав розповідати.

– Ось вам факти. Я одружений. Уже три роки. Увесь цей час ми з дружиною жили щасливо й кохали одне одного так палко, як тільки можуть кохати одне одного чоловік і жінка. Ми з нею навіть жодного разу не сперечалися, між нами в усьому панувала гармонія. Та

починаючи з минулого понеділка між нами ніби виросла стіна. Мені здається, що в житті моєї дружини з'явилося щось мені не відоме. Містере Голмс, вона на очах перетворюється на зовсім незнайому жінку. І я хочу знати, в чому річ. Еффі кохає мене всім серцем так, як ніколи раніше не кохала, я це відчуваю. Але в неї є таємниця... І доки я не з'ясую, в чому справа, у мене на душі лежатиме камінь.

– Ближче до суті, містере Мунро, – нетерпляче вимовив Голмс.

– Коли я вперше зустрів Еффі, вона була вдовою, хоча їй ледве виповнилося двадцять п'ять. Тоді вона мала інше прізвище. За дуже юних літ Еффі виїхала до Америки й мешкала в Атланті. Там вона вийшла заміж за містера Геброна, адвоката з хорошою практикою. У них народився син, але епідемія жовтої лихоманки забрала життя і дитини, і чоловіка. Я бачив свідоцтво про їхню смерть. Після цього залишатись в Америці Еффі не змогла. Вона повернулася до Англії й оселилась у своїй тітоньки, старої панни, у містечку Піннер, це в Мідлсексі. Від чоловіка Еффі залишилося близько чотирьох із половиною тисяч фунтів, які були ним вдало вкладені та приносили сім відсотків на рік. Коли я познайомився з нею, вона прожила в Піннері всього півроку. Ми покохали одне одного й за кілька тижнів побралися.

Сам я торгую хмелем, мій прибуток становить сімсот-вісімсот фунтів, і грошей нам вистачає. Ми винайняли гарну віллу в Норбері – вона схожа на затишний сільський будиночок, хоча й розташована поруч із містом. Вище на пагорбі розташовано заїжджий двір і ще два будинки; за полем, що межує з нашою віллою, стоїть котедж. Ось і всі наші сусіди. На півдорозі до вокзалу є ще будинки. У справах мені іноді доводиться виїздити до міста, але влітку в мене менше роботи, так що увесь свій час я проводжу з дружиною, і кожна хвилинка дає нам справжню втіху. Так було доти, доки це все не розпочалося...

Мені треба вам дещо ще сповістити, перш аніж розповідати далі. Коли ми взяли шлюб, дружина переписала усе своє майно на мое ім'я... Я був проти, але вона наполягала, і ми домовилися, що я буду начебто її банкіром і в будь-яку хвилину видам їй скільки знадобиться.

«Джеку, – одного разу сказала вона, – коли ми підписували документи, ти говорив, що я можу взяти із цих грошей будь-яку суму». – «Звісно, – відповів я. – Це ж твої гроші». – «Ну що ж, – вимовила тоді Еффі. – Мені потрібні сто фунтів».

Я сторопів, оскільки вважав, що вона купить собі нову сукню або що.

«Господи, навіщо тобі стільки?» – запитав я. «Ах, – зводячи розмову на жарт, сказала Еффі, – адже ти подекував, що будеш моїм банкіром, а банкіри не повинні розпитувати своїх клієнтів!» – «Звісно, ти отримаєш свої гроші, – відповів я. – І все ж таки навіщо вони тобі знадобилися?» – «Коли-небудь дізнаєшся, Джеку, – посміхнулася вона, – але тільки не зараз».

Мені довелося задовольнятися такою відповіддю. Я виписав Еффі чек і більше про це не згадував.

Я вже говорив, що недалеко від нашого будинку стоїть котедж. Нас від нього відокремлює поле, але, щоб дістатися котеджу, треба спочатку пройти брукованою дорогою, потім звернути на путівець. За котеджем росте невеличкий сосновий гай. Я люблю блукати лісом і частенько буваю там. Останні вісім місяців котедж – красивий двоповерховий будинок старої архітектури – був порожнім, навколо нього все поросло жимолостю. Я не раз зупинявся там, розмірковуючи, як добре було б оселитися в такому мальовничому місці.

Минулого понеділка я вирішив прогулятися до гаю, і на путівці назустріч мені трапився порожній фургон. Дійшовши до котеджу, я побачив, що коло ганку на траві лежать хатні речі, килими, якісь пакунки. Я вирішив, що будинок нарешті здано мешканцям, і пішов далі, міркуючи про те, що за люди оселяться поряд із нами. Підвівши голову, в одному з верхніх вікон котеджу я помітив обличчя.

Не можу пояснити, що було не так із тим обличчям, містере Голмс, але, коли я його побачив, на моїй спині виступили сироти. Я не міг розпізнати риси обличчя, але воно здалося мені якимось нелюдським. Я вирішив повернутися, щоб краще роздивитись того, хто за мною спостерігав, але щойно зробив кілька кроків, як обличчя зникло – ніби розчинилось у темряві. Я не зрозумів, хто це був, чоловік чи жінка, але понад усе мене вразив колір обличчя. Воно було зовсім жовтим і неживим. Мене це так збентежило, що я підійшов до будинку й постукав. Двері відчинила висока худорлява жінка з непривітним лицем.

«Чого вам треба?» – запитала вона. «Я ваш сусіда, – сказав я й кивнув у бік свого будинку. – Побачив, що ви тільки-но приїхали, і вирішив, що може вам потрібна допомога...» – «Якщо ви нам знадобитеся, ми вас гукнемо», – одрубала пані та грюкнула дверима.

Після такої відповіді бажання прогулюватись у мене пропало, я повернувся й почимчикував додому.

Протягом вечора, хоч як я намагався відволіктися, мої думки поверталися до обличчя у вікні й до дивних грубощів жінки. Я вирішив нічого не казати дружині про побачене, бо Еффі дуже вразлива молодиця. Але про те, що в котеджі з'явилися нові мешканці, я розповів їй перед сном. Вона ніяк на це не відреагувала.

Зазвичай я сплю як убитий. Однак тієї ночі (напевне, незвична пригода на мене все ж таки вплинула) я спав не так міцно, як завжди. Крізь сон я відчув якийсь рух у кімнаті. Трохи розплющивши очі, я побачив, що моя дружина, повністю вдягнена і в капелюшку, застібає на собі плащ. Це мене здивувало, я вже хотів був запитати в неї, куди це вона зібралася

так рано, аж тут крізь напівопущені повіки побачив її обличчя, освітлене свічкою. На ньому був такий вираз, якого я раніше ніколи не бачив. Еффі була блідою наче смерть, прискорено дихала та крадькома позирала на ліжко, перевіряючи, чи не прокинувся я. Нарешті вона безшумно вислизнула з кімнати, і за мить я почув, як рипнули вхідні двері. Я підвівся й дістав з-під подушки годинника. Була третя година ночі. Що моя дружина могла робити о третій годині ночі на безлюдній дорозі?

Двадцять хвилин я просидів на ліжку, намагаючись бодай щось утямити або знайти пояснення побаченому. Але чим більше я розмірковував, тим менш зрозумілою здавалася мені поведінка дружини. Я ще губився в здогадах, коли знову рипнули двері й на сходах почулись кроки.

«Де ти була, Еффі?» – запитав я, коли дружина увійшла до спальні.

Почувши мій голос, вона злякано зойкнула. Її переляк занепокоїв мене значно дужче, ніж усе інше, бо за ним стояло відчуття провини. Еффі завжди була щирою, відвертою, тому, коли я побачив, що вона, мов той злодій, крадеться до власної спальні, це мене вразило.

«Джеку, ти не спиш! – вигукнула вона з нервовим смішком. – А я гадала, що тебе й з гармати не розбудити». – «Де ти була?» – суворо запитав я. «Я розумію, ти здивований, – мовила Еффі, скидаючи плащ. Я помітив, як тремтять її пальці. – Зі мною таке вперше. Я раптом відчула, що починаю задихатись, і мені страшенно закортіло вийти на свіже повітря. Я постояла кілька хвилин біля дверей, і мені стало краще».

Голос у неї був якийсь дивний, і я зрозумів, що вона каже неправду. Я не став розпитувати її й відвернувся до стіни. Серце мені боліло, в голові роїлися тисячі найгірших підозр. Що може приховувати від мене дружина? Куди вона ходила? Я збагнув, що доки не дізнаюся правди, доти не заспокоюсь. До самого ранку я не міг заснути, придумуючи найнеймовірніші пояснення поведінки Еффі.

Того дня мені треба було їхати до міста, але я просто не міг примусити себе думати про справи. Дружина, схоже, нервувала не менше за мене. Зі швидких поглядів, які вона крадькома кидала на мене, було видно, що вона розуміє – я їй не повірив. За сніданком ми обое мовчали. Потім я вийшов прогулятися, щоб осмислити те, що трапилось.

Я прогулювався недовго й повернувся до Норбері біля першої години дня. Дорогою

додому, проходячи повз сусідський котедж, я зупинився й почав вдивлятися, чи не промайне у вікні те дивне обличчя, що я бачив учора. Раптом двері будинку відчинились і звідти вийшла моя дружина.

Я остовпів, але мої почуття не можна було порівняти з тим, що відбилось на її обличчі, коли наші погляди зустрілися. У першу мить Еффі відсахнулася, ніби хотіла кинутись назад до котеджу, та, второпавши, що я її вже помітив, попрямувала до мене. Вона вичавила із себе посмішку, але водночас очі її розширилися з переляку.

«Джеку, це ти! – вигукнула Еффі. – А я вирішила зайти до нових сусідів, щоб запитати, чи не потрібна допомога. Чому ти так дивишся на мене?» – «Ось, значить, куди ти ходила вночі», – сказав я. «Що ти верзеш?!» – вигукнула Еффі. «Ти приходила сюди, я впевнений. Хто ці люди? Навіщо ти ходиш сюди щоночі?» – «Я ніколи раніше не була тут». – «Це свідомо брехня! – закричав я. – Я ж відчуваю, що ти мене обдурюєш. Зараз я увійду туди і з'ясую, що тут відбувається». – «Ні, ні, Джеку, Бога ради! – Вона ледь чи не задихнулася від хвилювання, і коли я попрямував до дверей, несамовито вчепилася в мій рукав. – Благаю тебе, Джеку, не роби цього!» Коли я спробував звільнитись, Еффі вчепилася в мене ще дужче й очі її налилися сльозами. «Повір мені, Джеку! – благала вона. – Повір один-єдиний раз, і ти ніколи не пошкодуєш про це. Ти мусиш знати, якщо я і приховую щось від тебе, то роблю це заради тебе! Від цього залежить наше життя, твоє й моє. Якщо ми зараз підемо звідси, все буде добре. Якщо ти увійдеш до цього будинку – між нами все скінчиться».

Говорила Еффі так палко і в її голосі було стільки безнадії, що я заляк у нерішучості.

«Я повірю тобі, але за однієї умови, – нарешті сказав я. – Я хочу, щоб із цієї хвилини це все скінчилось. Якщо хочеш, можеш нічого не розповідати, але ти маєш пообіцяти, що нічні прогулянки припиняться. Я вибачу тобі, якщо ти даси слово, що цього більше ніколи не буде». – «Я знала, що ти повіриш мені! – з надзвичайною полегкістю вигукнула Еффі. – Усе буде так, як ти схочеш. Ходімо мерщій додому».

Не відпускаючи мій рукав, вона повела мене геть від котеджу. Коли ми трохи відійшли, я озирнувся. З верхнього вікна на нас дивилося скам'яніле жовте обличчя. Що могло бути між моєю дружиною та цією істотою? Я знав, що моє серце не знатиме спокою, доки я не дістану відповіді.

Наступні два дні я нікуди не їздив, і дружина, схоже, виконувала умови нашої угоди: вона зовсім не виходила з дому. Але третього дня я вже мав доказ того, що вона порушила свою обітницю.

Того дня я поїхав до міста, але повернувся не тим потягом, який вирушав о третій тридцять шість, як це робив зазвичай, а дещо раніше, о другій сорок. Увійшовши до будинку, я зіткнувся зі служницею, яка, побачивши мене, застигла наче прикипіла до місця.

«А де господиня?» – запитав я. «Здається, пішла на прогулянку», – тремтливим голосом вимовила вона.

Я метнувся нагору, воліючи переконатися, що Еффі немає вдома. Випадково глянувши у вікно, я помітив, що служниця, з якою я тільки-но розмовляв, мчить навпростець через поле до котеджу. Усе відразу стало зрозумілим: дружина знову пішла до того будинку й попрохала служницю сповістити її, якщо я раптом повернусь. Охоплений гнівом, я кинувся вниз, збираючись раз і назавжди покінчити із цією справою. Дружину та служницю я зустрів на путівці – вони поспіхом повертались, але я навіть не зупинився, щоб поговорити з ними. Ніщо не могло зупинити мене тієї миті. Діставшись котеджу, я навіть не постукав. Рвонув на себе двері й увірвався в коридор.

Унизу було тихо. В кухні на вогні стояв чайник, у кошику, скрутившись калачиком, спав великий чорний кіт. Непривітної жінки ніде не було видно. Я вбіг до іншої кімнати, але там нікого не було. Тоді я кинувся нагору, але й там нікого не знайшов. Будинок був порожнім! Кімнати були обставлені грубувато й просто, і лишень одна – та, у вікні якої я бачив дивне обличчя, мала відбиток доброго смаку. Тож мої підозри спалахнули з новою силою, оскільки на каміновій полиці я побачив фотокартку своєї дружини на весь зріст. Цей знімок був зроблений усього три місяці тому на моє прохання, і тут стояла його копія.

Я не залишав котеджу доти, доки не переконався, що там нікого немає. Додому я повернувся з важким серцем. Ніколи ще мені не було так гірко. Дружина чекала на мене в холі, але я, мовчки пройшовши повз неї, попрямував до свого кабінету. Еффі встигла увійти слідом, перш аніж я замкнув двері.

«Джеку, я не дотримала обіцянки, – сказала вона. – Але якби ти знав усе, ти б вибачив мені». – «Так розкажи мені!» – закричав я. «Не можу, Джеку!» – простогнала вона. «Доки я не дізнаюся, хто живе в цьому будинку й кому ти подарувала свою фотокартку, я не можу тобі довіряти», – відрубав я і пішов з дому.

Це відбулося вчора, містере Голмс, відтоді я не бачив Еффі. Я так вражений, що просто не знаю, що робити далі. Сьогодні вранці мені раптом спало на думку, що саме ви є тією людиною, яка може мені допомогти. Я цілком вам довіряю. Якщо я щось випустив, ставте будь-які запитання. Тільки благаю, скажіть, що мені робити?

Ми з Голмсом слухали з надзвичайною цікавістю. Містер Мунро розповідав свою історію з невимовним хвилюванням. Коли він закінчив, Голмс якийсь час сидів мовчки.

– Скажіть, – нарешті заговорив він, – а ви впевнені, що бачили у вікні саме людське обличчя?

– Обидва рази відстань була досить великою, тому я не можу стверджувати напевно.

Мене вразив його неприродний колір і застиглий вираз. Тільки-но я наближався, обличчя відразу ж зникало.

– Як давно ваша дружина попросила у вас сто фунтів?

– Близько двох місяців.

– Ви коли-небудь бачили фотографію її першого чоловіка?

– Ні. Невдовзі після його смерті всі папери дружини згоріли в Атланті під час пожежі.

– Але ж свідоцтво про смерть збереглося, ви згадували, що бачили його.

– Це був дублікат, зроблений уже після пожежі.

– Ви зустрічалися з кимось, хто був би знайомий з нею в Америці?

– Ні.

– І листів звідти вона не отримувала?

– Ніколи.

– Дякую вам. Тепер мені треба трохи подумати. Якщо мешканці котеджу втекли, у нас можуть виникнути труднощі. Але якщо вони вчора на час залишили будинок, оскільки були попереджені про ваше наближення, ми легко з усім розберемося. Моя порада така: повертайтеся до Норбері й уважно придивіться до вікон котеджу. Якщо переконаєтеся, що його мешканці на місці, не намагайтесь потрапити всередину, а відправте нам телеграму. Ми прибудемо впродовж години й розглянемо цю справу.

– А якщо там нікого немає?

– Тоді я приїду завтра й ми з вами обговоримо наші подальші дії. Найголовніше: не варто хвилюватися, доки ви не переконані, що на це є причини.

– Боюся, справи кепські, Ватсоне, – зітхнув мій друг, зачинивши двері за містером Мунро. – Що ви про це думаєте?

– Неприємна історія.

– Схоже на шантаж.

— А хто, по-вашому, шантажист?

— Швидше за все, та істота, яка мешкає в пристойно обставленій кімнаті й тримає на камінній полиці фотографію місіс Мунро. Слово честі, Ватсоне, мене дуже цікавить це примарне обличчя!

— У вас уже є гіпотеза?

— Так, попередня. І я буду дуже здивований, якщо вона не підтвердиться. У котеджі мешкає перший чоловік місіс Мунро.

— І чому ви так гадаєте?

— А як іще пояснити її палке небажання пускати туди теперішнього чоловіка? Справа є приблизно такою. В Америці ця жінка вийшла заміж. Потім з її чоловіком щось трапилося – припустимо, він заразився якоюсь жакливою хворобою або втратив розум. Вона вирішує тікати від нього, повертається до Англії, змінює ім'я та починає нове життя, вважаючи, що більше ні про що хвилюватися. Потім її адреса якимось чином стає відомою першому чоловікові або якійсь жінці, котра хоче використати нещасного інваліда у своїх цілях. Хтось із них пише дружині Мунро листа з погрозою розкрити її таємницю, і та бере в чоловіка сто фунтів, щоб відкупитися від шантажистів. Цього недосить, і вони все одно приїдять до Англії. Коли чоловік повідомляє місіс Мунро, що в сусідньому котеджі оселилися нові мешканці, вона розуміє, що це ті самі люди. Дочекавшись, поки її чоловік засне, жінка вислизає з дому, мчить до котеджу, щоб умовити шантажистів дати їй спокій. Нічого не домогшись, вона повертається туди наступного дня і, виходячи з котеджу, наштотхується на чоловіка. Вона клянеться більше туди не ходити, але бажання позбутися страшних сусідів не дає їй спокою, і вже за два дні вона звершує нову спробу. Можливо, на вимогу шантажистів вона й приносить свою фотографію. Розмову в котеджі порушує служниця. Вона повідомляє, що містер Мунро повернувся додому, і місіс Мунро, розуміючи, що з хвилини на хвилину з'явиться він сам, виводить мешканців будинку через задні двері й ховає їх у сосновому лісі, який розташовується неподалік. Ось чому містер Мунро нікого там не знайшов. А втім, я дуже здивуюсь, якщо сьогодні з'ясується, що будинок, як і раніше, порожній. Як вам моя версія?

— Усе це лише припущення.

— Принаймні, всі факти дістають пояснення. Якщо вплинуть нові подробиці, ми матимемо час внести поправки. А зараз залишається тільки чекати на звістки з Норбері.

Чекати довелось недовго. Телеграму доставили, тільки-но ми допили чай. «Котедж знову залюднений, – було сказано в ній. – Знову бачив у вікні обличчя. Буду зустрічати потяг о сьомій. До вашого приїзду нічого не розпочинаю».

Містер Мунро очікував нас на платформі. Щойно ми вийшли з вагона, як він кинувся до нас, і ми побачили, що він блідий і вкрай схвильований.

– Вони все ще там, містере Голмс. – Мунро схопив мого друга за лікоть. – Дорогою сюди я бачив світло у вікнах.

– І що ви збираєтесь робити? – запитав Голмс, коли ми вийшли на дорогу.

– Увірвуся в будинок і з'ясую, хто там ховається. Я б хотів, аби ви при цьому були присутніми як свідки.

– І ви готові зробити це, попри слова дружини, що розкривати цю таємницю не на вашу користь?

– Так, готовий.

– Ну що ж, як на мене, ви маєте таке право. Правда є кращою, ніж невизначеність. Відразу ж підіймайтеся нагору. Звісно, наші дії йдуть урозріз із законом, але, я думаю, справа варта того.

Вечір видався темним, мжичило. З головної дороги ми звернули на вузький путівець, обсаджений густими кущами. Містер Мунро впевнено крокував попереду, а ми мовчки прямували за ним, намагаючись не відставати.

– Там мій будинок, – прошепотів він, указуючи на вогник, що миготів між гілками дерев. – А ось цей котедж, до якого я збираюсь увійти.

Путівець, описуючи дугу, вивів нас до будинку. Жовтий промінь, що падав на землю, свідчив, що двері котеджу прочинено. Одне з вікон верхнього поверху було яскраво освітлене. Раптом по фіранці, що затуляла вікно, промайнула тінь.

– Бачите! – вигукнув Мунро. – Там хтось є! Ходіть за мною, зараз ми про все дізнаємося.

Ми підійшли до дверей, але тієї-таки миті із сутінок виникла жіноча постать і ступила на освітлену доріжку. В темряві я не міг бачити її обличчя, але помітив, як благально вона склала руки.

– Заради всього святого, не роби цього, Джеку! – вигукнула вона. – Я знала, що ти прийдеш сюди цієї ночі. Довірся мені, любий, і тобі ніколи не доведеться шкодувати про це.

– Я надто довго вірив тобі, Еффі! – огризнувся Мунро. – Дай мені пройти! Я з друзями, й ми намагаємось покінчити із цим раз і назавжди!

Він відсунув дружину вбік і рушив до будинку. Коли Мунро рвучко розчахнув двері, назустріч йому вибігла інша жінка та спробувала загородити прохід, але він відштовхнув її, і наступної миті ми вже підіймалися сходами. Нарешті Мунро вскочив до освітленої кімнати другого поверху.

Це було невелике, але затишне приміщення. Його освітлювали дві свічки на столі й дві на каміні. У кутку, нахилившись над письмовим столом, сиділа маленька дівчинка. Обличчя її не було видно, бо коли ми увійшли до кімнати, дівчинка дивилася вбік, але ми розгледіли, що на ній одягнена червона сукня й довгі, по лікоть, білі рукавички. Коли дівчинка повернулася, я мимохіть зойкнув. Обличчя її було жахливого мертвенного кольору та здавалося виліпленим із глини. Але наступної миті загадка розв'язалася. Голмс, сміючись, підійшов до дівчинки, провів рукою в неї за вухом, маска зіскочила, і перед нами виникло чорне як вугілля обличчя маленької негритянки. Злегка розкривши рота, в якому блищали білосніжні зубки, дівча здивовано спостерігало за нашими перекошеними фізіономіями. Мунро застиг нерухомо, вхопившись рукою за горло.

— Боже мій! — нарешті вигукнув він. — Що це означає?

— Я поясню. — До кімнати рішуче ступила його дружина. Губи її були міцно стиснуті, голова погордливо піднесена. — Я намагалася відрадити тебе, але ти вчинив по-своєму. Тепер нам конче слід вирішити, що буде далі. Мій чоловік помер в Атланті. Але дитина вижила.

— Твоя дитина?

Еффі зняла зі своєї шиї срібний медальйон, натиснула на пружинку, і його кришка відскочила. В середині виявилася фотографія надзвичайно вродливого чоловіка, риси обличчя якого безпомилково вказували в ньому нащадка африканців.

— Це Джон Геброн з Атланти, — сказала леді. — Я вийшла за нього тому, що більш шляхетного чоловіка тамтешня земля ще не бачила, і, доки він був живий, жодного разу не пошкодувала про це. Нам не поталанило, що в нашій дитині запанували ознаки його раси, але таке буває часто. Маленька Люсі значно темніша за свого батька. Але хоч би якою вона була, темною чи світлою, це моя донечка.

Після цих слів дівча підбігло до жінки й уткнулося в її сукню.

— Я залишила її в Америці лише тому, — вела далі місіс Мунро, — що в неї слабке здоров'я й зміна клімату могла зашкодити їй. Я довірила Люсі відданій служниці, але ні на мить у мене й гадки не було відмовитись від дитини. Коли ми з тобою зустрілися, Джеку, і я зрозуміла, що кохаю тебе, я побоялася розповісти тобі про все. І даруй мені Боже, я боялась тебе втратити, і мені забракло мужності. Мені довелося обирати між тобою та нею, і я обрала тебе. Три роки я приховувала її існування, але підтримувала зв'язок із

нянькою і знала, що з Люсі все гаразд. Нарешті я не витримала та зважилася привезти її сюди хоч на кілька тижнів. Я відправила няні сто фунтів і дала їй вказівку винайняти котедж. З обережності я звеліла вдень не випускати дитину на вулицю й закривати обличчя та ручки Люсі, щоб округою не поповзли чутки про чорношкіру дитину. Може, я й справді втратила голову зі страху, що ти дізнаєшся правду. Тепер ти знаєш усе, і я запитую тебе, що буде з нами, – з дитиною й зі мною?

Зчепивши руки, місіс Мунро застигла, очікуючи відповіді.

Пройшло не менше як десять хвилин, перш аніж її чоловік порушив мовчанку, і мені й досі дає насолоду згадка про його відповідь. Мунро підняв дівчинку, поцілував і простяг руку дружині.

– Поговорімо про це вдома, там набагато затишніше, – сказав він і повернувся до дверей. – Я не ідеальна людина, Еффі, але й не негідник.

Поки ми всією компанією йшли по дорозі, Голмс штовхнув мене в бік.

– Здається, – шепнув він, – ми радше потрібні в Лондоні, ніж у Норбері.

Більше про цю справу він не промовив ані слова аж до пізнього вечора.

– Ватсоне, – звернувся Голмс до мене, коли із запаленою свічкою в руці вже відчиняв двері своєї спальні, – якщо ви коли-небудь помітите, що я починаю гнути кирпу, просто шепніть мені: «Норбері». Я буду вам удячний.

Біржовий маклер

Невдовзі після одруження я придбав лікарську практику в Паддингтоні. Старому лікареві Фаркару, в якого я її купив, вона колись приносила непоганий прибуток, але вік і власні хвороби лікаря значно зменшили кількість його пацієнтів. Люди зазвичай скептично ставляться до медика, чиї ліки не можуть зцілити його самого. Я тоді був молодим, упевненим у собі та сповненим сили, і тому вважав, що за кілька років зможу знову зробити це місце так само прибутковим, як у кращі роки.

Узявшись до справи, я на три місяці з головою поринув у роботу і майже не зустрічався з Шерлоком Голмсом. У мене просто не було часу навідатися на Бейкер-стрит, а сам він зрідка виходив із дому. Тому я був неабияк здивований, коли одного червневого ранку, всівшись після сніданку почитати «Британський медичний журнал», почув дзеленчання

дверного дзвіночка та високий, трохи рипучий голос мого старого друга.

– Ватсоне, друже, – проговорив Голмс, увійшовши до кімнати. – Який я радий бачити вас! Напевне, і місіс Ватсон жива-здора?

– Дякую, ми обое чудово почуваємося, – сказав я, потискаючи йому руку.

– І сподіваюся, – докинув мій гість, уможуучись у крісло-гойдалку, – що з вашою медичною практикою ви не втратили цікавості до загадок.

– Навпаки! – вигукнув я. – Ось тільки вчора увечері впорядковував старі записи.

– А що, як я запропоную вам поповнити вашу колекцію пригод прямо сьогодні?

– Залюбки!

– А як же ваша практика?

– Я іноді замінюю сусіда-лікаря, коли йому необхідно кудись поїхати. Він буде радий повернути мені борг.

– Пречудово! – вигукнув Голмс, відкинувшись на спинку крісла й уважно мене розглядаючи. – Бачу, ви нещодавно нездужали. Застуда, та ще й улітку, завжди знесилює.

– Дійсно, минулого тижня я три дні пролежав удома з температурою. Проте я гадав, що хвороба не залишила і сліду.

– Ви й справді виглядаєте зовсім здоровим та сповненим сил.

– А яким же чином ви здогадалися?

– Не мені вам розповідати про мої методи, друже.

– Логічний ланцюжок?

– Саме так. І розпочав я з ваших домашніх черевиків.

Я здивовано глипнув на нові домашні черевики з лакованої шкіри.

– А як вам вдалося...

– Черевики нові, – випередив мене Голмс. – Швидше за все, ви купили їх тижнів зо два тому. Підшви, які ви виставили про людське око, злегка підпалено. Спочатку я вирішив,

що вони змогли, а потім підсмажились у сушарці, а потім помітив під підбором паперовий ярличок із маркою торговця. Від вологи налічка неодмінно б відклеїлася. Значить, ви сиділи біля каміна, простягнувши ноги до самого вогню, а здорова людина влітку ніколи б не стала цього робити.

Як завжди, після пояснень ланцюжок висновків Голмса видався дуже простим. Вловивши мою думку, він з удаваним смутком зітхнув.

– Пора б мені позбутися звички все пояснювати, – сказав він. – Готові висновки без усіляких пояснень справляють куди більше враження. Отже, ви готові їхати зі мною до Бірмінгема?

– Авжеж. Розкажіть про справу.

– Про все дізнаєтесь у потязі. Клієнт чекає на мене надворі в екіпажі.

– Хвилинку. – Я черкнув записку сусіду-лікареві, збігав нагору пояснити дружині, що трапилось, і наздогнав Голмса, коли він уже сідав у кеб.

Мій друг відрекомендував мене джентльменові, який сидів у кебі. Містер Голл Пікрофт виявився юнаком із гарною статуєю, відкритим обличчям та тонкими світлими вусиками. На ньому красувався циліндр, а костюм був чорним, строгого крою, що вказувало в містерові Пікрофті завсідника Сіті. Напевне він належав до того прошарку молодих людей, яких зневажливо прозивають «кокні», хоча саме вони є найкращими атлетами та спортсменами Британських островів. Кругле рум'яне обличчя пашіло енергією й завзяттям, тільки куточки рота, як мені здалося, були трохи опущені. Про те, що привело містера Пікрофта до Шерлока Голмса, я дізнався лише тоді, коли поїзд рушив.

– Їхати нам трохи більше ніж годину, – зауважив Голмс. – Я хочу, щоб ви, містере Пікрофт, повторили для мого друга історію, яка сталася з вами. Ще краще, якщо ви пригадаєте додаткові подробиці. Ватсоне, я поки не можу сказати, прикрасить ця справа вашу колекцію чи навпаки, але, принаймні, вона має незвичні, навіть шокуючі деталі, які вам завжди були до смаку. Прошу, містере Пікрофт, я більше вас не перебиватиму.

– Найгіршим у цій історії є те, – почав наш супутник, – що я удав із себе заплішеного дурня. Звісно, по-іншому я вчинити не міг, але, якщо мене відлучать від корита і я нічого не отримаю натомість, ось тоді я буду несосвітеним віслюком. Я поганенький оповідач, докторе Ватсон, але доповідаю все, як було.

Служив я маклером у біржовій конторі «Коксон-енд-Вудгаус» у Дрейперс-гарденс, але навесні цього року, коли луснула венесуельська позика, фірма пішла за димом. Відпрацював я там п'ять років. Старий Коксон написав мені просто приголомшливу рекомендацію, але мене, як і всіх інших службовців, звільнили. Я потикався до різних

місць, але зараз безробітними маклерами, хоч греблю гати, тому вільного місця не знайшлося. У Коксона я заробляв по три фунти на тиждень і відклав на чорний день сімдесят фунтів, але гроші ці швидко скінчилися. Ні на що було навіть марок і конвертів купити, щоб розсилати листи за оголошеннями. Я стоптав останні черевики, оббиваючи пороги всіляких контор, але так нічого й не знайшов.

Нарешті я дізнався, що є вільне місце в «Моусон-енд-Уільямс», великій фірмі на Ломбард-стріт. Повірте, це один із найбагатших закладів такого штабу в усьому Лондоні. В оголошенні було вказано, що розглядаються лише заяви, надіслані поштою. Ну, я й послав свою рекомендацію, навіть не сподіваючись отримати відповідь. Проте відповідь надійшла. У ній було сказано, що, коли я з'явлюся наступного понеділка, то зможу відразу ж узятися до виконання своїх обов'язків за умови, що їх задовольнить мій зовнішній вигляд. Загалом, цього разу мені поталанило, і я був на сьомому небі від щастя. Платня там була навіть на фунт вищою, ніж у Коксона, а обов'язки ті ж самі.

Тут починаються дуже дивні речі. Мешкаю я в невеличкій квартирі на Поттерс-террас, це біля Гампстеда. Того вечора, коли одержав листа, сидів я, попихкуючи цигаркою, і ось стукає хазяйка пансіону з візитівкою, на якій написано: «Артур Піннер. Фінансовий агент». Чоловіка на таке ім'я я не знав, але все одно попросив хазяйку провести його до мене. Це був темноволосий чоловік із чорною бородою й лиснючим носом. Він метушився, говорив швидко, як людина, котра знає ціну часу.

«Містер Голл Пікрофт?» – запитав він. «Так, сер», – сказав я, присуваючи йому стілець. «Попереднє місце роботи – «Коксон-енд-Вудгаус»?» – «Так, сер». – «А тепер зарахований до штату Моусона?» – «Правильно». – «Що ж, – сказав він. – Річ у тому, що до мене дійшли разучі оповіді про ваш хист. Пам'ятаєте Паркера, колишнього управителя Коксона? Він постійно вас згадує».

Чути таке приємно. У конторі мене цінували, але я не підозрював, що про мене ходять розмови.

«Маєте гарну пам'ять?» – запитав Піннер. «Звичайну», – ніяково відповів я. «Після звільнення ви займалися фінансовою діяльністю?» – продовжував гість своє розпитування. – «Стежив за зведеннями з фондових бірж». – «Одразу видно справжнього маклера! – вигукнув він. – Не заперечуєте, якщо я влаштую вам невелику перевірку? Ну-мо – курс ейрширських акцій?» – «Сто шість із четвертиною – сто п'ять і сім восьмих». – «А новозеландські об'єднані?» – «Сто чотири». – «Дивовижно! – закричав Артур Піннер, сплеснувши руками. – Усе так, як мені й розповідали. Хлопчику мій, ви надто хороші, щоб працювати звичайним маклером у Моусона!»

Я тільки рота роззявив.

«Знаєте, – пробурмотів я, – я витратив багато сил, щоб знайти місце, і мені не хотілося б

від нього відмовлятися». – «Друзяко, та з вашими здібностями, це все одно що з гармати по горобцях стріляти! Моя пропозиція, певно, може здаватися дуже скромною, але порівняно з тим, що ви матимете у Моусона, це небо й земля. Вам на коли призначено?» – «На понеділок». – «Думаю, ви туди не підете». – «Не піду?» – «Так, сер. До того часу ви вже обіймете посаду комерційного директора «Франко-Мідландської компанії залізних виробів», що має сто тридцять чотири відділення в містах і селах Франції».

Мені забило дух.

«Ніколи про таку не чув», – сказав я. «Не дивно. Компанія не кричить про свої успіхи на кожному кроці, бо її статутний капітал сформований із приватних вкладів, і тепер вона приносить дуже хороший дохід, а тому й не допускає чужинців. Мій брат, Гаррі Піннер, є одним із засновників. Знаючи, що я збираюсь повертатися до Лондона, він попросив підшукати вправного фахівця. Ми можемо запропонувати вам усього п'ятсот фунтів на рік, але це тільки початок».

Я не повірив своїм вухам.

«П'ятсот фунтів на рік!» – «Додатково ви будете мати один процент із кожної угоди, підписаної вашими агентами, а це, можете повірити, виллється в суму куди більшу». – «Та ж я геть зовсім не розуміюся на залізних výroбах». – «Яка різниця, адже ви – прекрасний фінансист».

У мене голова паморочилася, але я все ж таки засумнівався.

«Буду з вами відвертим, – сказав я. – У Моусона мені обіцяли лише двісті фунтів, однак це – фірма відома, з хорошою репутацією, а про ваші франко-мідландські вироби я знаю так мало, що...» – «Молодець! – закричав Артур Піннер і ледве не поліз обійматися. – Ви – саме та людина, яка нам потрібна! Відразу видно хватку. Ось сто фунтів, і, якщо ми домовилися, забирайте їх як аванс». – «Чудово, – відповів я. – Коли розпочинати роботу?» – «Завтра о першій будьте в Бірмінгемі, – сказав він. – Ось записка, віддасте її моему братові. Знайдете його за адресою Корпорейшн-стрит, 126б, там компанія тимчасово винаймає помешкання». – «Містере Піннер, я не маю слів, щоб висловити свою вдячність», – сказав я. «Не варто, хлопчику мій. Ви на це заслуговуєте. Залишилося владнати дрібні формальності. Ось аркуш паперу, будь ласка, напишіть «Згоден виконувати обов'язки комерційного директора компанії з обмеженою відповідальністю «Франко-Мідландські залізні вироби» з мінімальною платнею 500 фунтів стерлінгів на рік».

Я зробив те, що просив містер Піннер, і він сховав папір у кишеню.

«І ще дещо, – додав він. – Як ви вчините з Моусоном?»

На радощах я і думати забув про Моусона.

«Надішлю їм письмову відмову», – відповів я. «А ось цього робити не варто. У мене через вас вийшла суперечка з їхнім менеджером. Коли я почав розпитувати його про вас, він звинуватив мене в тому, що я хочу переманити у них фахівця. Тоді я теж злегка скипів. «Хочете мати хороших працівників, платіть їм гідну зарплатню!» – сказав я йому. «Він швидше погодиться на нашу маленьку ставку, ніж на вашу велику», – заявив він мені у відповідь. «Ставлю п'ять фунтів, – сказав тоді я, – що, коли він дізнається про мою пропозицію, ви від нього більше жодного звука не почуєте». – «Прийнято, – відповів менеджер. – Ми витягли його зі смітника, тож просто так він нас не зречеться». – «Так і висловився». – «Який мерзотник! – обурився я. – Не буду я їм нічого писати, якщо ви так радите». – «Значить, обіцяєте не писати? Чудово! – сказав Артур Піннер, підводячись. – Так не забудьте, вам призначено завтра на першу дня. Успіху вам».

Ось і вся розмова. Можете собі уявити, докторе, як я зрадів такому успіхові. Я півночі не спав і зранку першим же потягом вирушив до Бірмінгема. Речі я залишив у готелі на Нью-стрит і попрямував за вказаною адресою.

З'явився я за чверть години до призначеного часу, але вирішив, що біди в цьому немає. Будинок 126б був затиснутий між двома великими магазинами. Увійшовши, я побачив кручені сходи та безліч квартир, що здавалися під контори й кабінети. Унизу висів список усіх, хто винаймає приміщення, але «Франко-Мідландської компанії залізних виробів» там не було. Я зомлів – невже мене обдурили, але тут до мене підійшов чоловік, дуже схожий на Артура Піннера: та сама статура, такий самий голос, тільки волосся він мав трохи світліше.

«Ви містер Голл Пікрофт?» – звернувся чоловік до мене. «Так», – відповів я. «На вас я й чекаю, але ви прибули раніше від призначеного часу. Сьогодні вранці я одержав листа від брата, він просто-таки дифірамби вам співає». – «А я якраз шукав ваш кабінет». – «Нас поки що немає в списку, бо ми тільки минулого тижня винайняли приміщення. Ходіть зі мною, все обговоримо нагорі».

Ми вибралися довгими сходами під самісінький дах. Там було декілька порожніх маленьких кімнаток, заповнених, без килимів і фіранок. Я ж собі уявляв простору залу з блискучими столами й цілою навалюю клерків, а там із меблів були два стільці, маленький столик і кошик для сміття. На столі лежала рахівниця. Я, зізнаюсь, дещо розгубився.

«Не дивуйтеся, містере Пікрофт, – сказав мій новий знайомий, – Рим будувався не за один день. Грошей у нашої компанії вистачає, але ми прагнемо витратити їх не на утримання розкішних кабінетів. Сідайте. Записка від брата у вас?»

Я подав йому записку, і він уважно її прочитав.

«Ви, схоже, просто вразили Артура, – вимовив Гаррі Піннер. – А він, варто зазначити, прискіпливий. І я, схоже, досл?хаюсь його поради. Можете вважати, що вас прийнято». – «Що входить до моїх обов'язків?» – спитав я. «Ви очолите нове відділення в Парижі, яке буде займатися постачанням англійського посуду в крамниці наших ста тридцяти чотирьох агентів у Франції. Договір буде підписано впродовж тижня. Поки залишайтесь у Бірмінгемі, займетеся справою». – «Якою?»

Він дістав із шухляди столу грубезний том у червоній обкладинці.

«Це адресна книга Парижа, – сказав він. – Біля кожного прізвища вказано рід занять. Випишіть імена й адреси усіх торговців залізними виробами». – «Але ж існують спеціалізовані довідники. Може, варто пошукати один із них?» – запропонував я. «Вони недосить надійні. Робіть те, про що я вас прошу. Результати надайте мені в понеділок до півдня. На все добре, містере Пікрофт. Сподіваюся, на вас чекає велике майбутнє в нашій компанії».

Я повернувся до готелю з книгою під пахвою та безліччю сумнівів у душі. З одного боку, мене прийняли на роботу, в кишені лежало сто фунтів, однак у мене залишилось не дуже гарне враження про моїх роботодавців. Але я вирішив: нехай буде як буде – і взявся до роботи. Всю неділю я морочився з довідником, але до понеділка дійшов лише до букви «Н». Я пішов до свого нового начальника, який сидів у тій-таки порожній кімнаті, й одержав указівку працювати далі, а в середу з'явитися знову. До середи я не впорався, й дістав термінування до п'ятниці, а значить до вчорашнього дня. У п'ятницю я здав містерові Гаррі Піннеру роботу повністю.

«Дуже дякую, – сказав він. – Цей список буде для мене вельми корисним». – «Так, із ним довелось поморочитися», – сказав я. «Тепер я хочу, щоб ви склали перелік меблевих магазинів. У них також торгують посудом». – «Добре». – «І зайдіть до мене завтра близько сьомої, розкажете, як просувається справа. Тільки не перестарайтеся. Попрацюєте, а увечері сходіть до мюзик-холу».

Він осміхнувся, і я помітив, що на другому зубі зліва у нього стоїть велика золота плomba.

Шерлок Голмс потер руки, а я здивовано втупився в нашого клієнта.

– Розумієте, лікарю Ватсон, – пояснив він. – Коли ми розмовляли з тим типом у Лондоні, в його роті я бачив точнісінько таку плomбу на тому самому зубі. Ці двоє відрізнялись один від одного лише тим, що можна змінити за допомогою бритви або перуки, а статура й голос у них однаковісінькі. Загалом, я зрозумів, що це одна й та сама людина. Потім він випровадив мене з контори, і я вийшов на вулицю в цілковитій розгубленості.

Я повернувся до готелю, сунув голову під кран і намагався зрозуміти, що відбувається.

Навіщо він відправив мене з Лондона в Бірмінгем? Навіщо приїхав туди сам? Для чого йому знадобилося писати листа самому собі? Нісенітниця якась! Аж потім мене раптово осяяло, що загадка, яка мені не під силу, для містера Шерлока Голмса – легка справа. Увечері я сів у поїзд, уранці приїхав до Лондона, і тепер разом із вами, джентльмени, повертаюся до Бірмінгема.

Коли маклер закінчив цю дивну історію, в купе ненадовго запанувало мовчання. Потім Шерлок Голмс відкинувся на м'яку спинку сидіння і з виразом гурмана, що зробив перший ковток рідкісного вина, покосився на мене.

– Цікаво, чи не правда, Ватсоне? – сказав він. – Думаю, ви погодитеся, що розмова з містером Артуром-Гаррі Піннером у конторі компанії «Франко- Мідландських залізних виробів» буде цікавою для нас обох.

– Але як це влаштувати?

– Дуже просто, – втрутився в розмову Голл Пікрофт. – Ви є моїми друзями й шукаєте роботу. Буде цілком природно, якщо я приведу вас до виконавчого директора.

– Згоден, – кивнув Голмс. – Кортить особисто поглянути на цього пана та спробувати збагнути, яку гру він замислив. Друже мій, скажіть, чим ще ви могли привернути до себе його увагу? Або, може... – Тут він замовк і просидів до Бірмінгема із відсутнім поглядом, дивлячись у вікно. Ми знову почули його голос тільки на Нью-стрит.

Близько семи вечора ми втрюх стояли на Корпорейшн- стрит.

– Немає сенсу підійматися завчасно, – сказав наш клієнт. – Він явно приходить туди тільки для того, щоб зустрітися зі мною. Ми нікого там не знайдемо... О, дивіться! – раптом вигукнув Пікрофт. – Ось він іде.

Він указав на приземкуватого чоловіка в добротному костюмі, який крокував протилежною стороною вулиці. Помітивши хлопчика, який продавав свіжий випуск вечірньої газети, чоловік перебіг через вулицю, спритно лавіруючи між кебами, купив газету та зник у дверях.

– Що я вам казав! – просяяв наш клієнт. – У будинку, куди він увійшов, якраз і розташована контора. Йдіть за мною!

Простуючи за ним, ми піднялися на п'ятий поверх і зупинились біля прочинених дверей. Пікрофт постукав, і ми переступили поріг порожньої кімнати – точно такої, як змалював наш клієнт. За єдиним столом сидів чоловік, за яким ми спостерігали на вулиці. Перед ним лежала розгорнута газета. Але коли він звернув на нас погляд, я побачив очі, сповнені надзвичайної скорботи й жаху. Такого жаху, ніби для нього настала фатальна хвилина. Лоб

чоловіка блищав від поту, а витріщені очі шалено бігали. Він зиркнув на свого працівника так, наче бачив уперше в житті, й зі здивованого обличчя нашого супутника я зрозумів, що відбувається щось незвичне.

– Що з вами, містере Піннер? – закричав Голл Пікрофт. – Вам зле?

– Так, щось мені недобре. – Чоловік облизав пересохлі губи. Йому ледве вдалось опанувати себе. – Що це за пани з вами?

– Це містер Гарріс із Бермендсі, а це містер Прайс, він місцевий, з Бірмінгема. Вони мої друзі, досвідчені фахівці, але не так давно залишились без роботи й сподіваються, що, можливо, у вас знайдеться вакантне місце.

– Цілком можливо, цілком можливо. – По обличчю містера Піннера промайнула дивна усмішка. – Чим ви займаєтеся, містере Гарріс?

– Я – бухгалтер, – сказав Голмс.

– Непогано, нам саме потрібні хороші бухгалтери. А ви, містере Прайс?

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=21201073&from=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

